

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ing. Tomáš Müller

Kapitálová přiměřenost bank

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ing. Lenka Dupáková, Ph.D.

Katedra národního hospodářství

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 18. 01. 2017

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ing. Tomáš Müller

V Praze dne 18. ledna 2017

Děkuji paní JUDr. Ing. Lence Dupákové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

Obsah

1. Úvod	5
2. Regulace bankovního sektoru z pohledu ekonomické teorie	7
3. Kapitál banky	13
3.1. Účetní kapitál	14
3.2. Regulatorní a ekonomický kapitál. Optimální kapitálová struktura	17
3.2.1. Tradiční teorie optimální kapitálové struktury (Modigliani – Miller)	18
3.2.2. Kapitálová struktura a specifika bankovního sektoru	20
3.2.3. Vliv pojištění na kapitálovou strukturu	23
4. Koncept kapitálové přiměřenosti	27
4.1. Kapitálová přiměřenost a pákový poměr	27
4.2. Ukazatel kapitálové přiměřenosti a pákový poměr	28
4.3. Rizika v bankovníctví a ukazatel kapitálové přiměřenosti	30
4.3.1. Úvěrové riziko	32
4.3.2. Tržní riziko	34
4.3.3. Operační riziko	34
5. Vývoj regulace kapitálové přiměřenosti	35
5.1. Basel I	36
5.2. Basel II	38
5.2.1. Basel II – první pilíř	39
5.2.2. Basel II – druhý pilíř	43
5.2.3. Basel II – třetí pilíř	44
5.3. Finanční krize a kritika Basel II	45
6. Basel III a CRD IV	46
6.1. Implementační fáze Basel III	48
6.2. Implementace Basel III v Evropské unii (CRD IV)	49
6.3. Regulatorní kapitál podle CRD IV	52
6.4. Kapitálové rezervy	53
6.4.1. Bezpečnostní kapitálová rezerva	54
6.4.2. Proticyklická kapitálová rezerva	55
6.4.3. Kapitálová rezerva pro systémové riziko a systémově významné banky	55
6.5. Pákový poměr	56
7. Nárůst požadavků na kapitál jako stimul rozvoje podmíněně konvertibilních nástrojů	57
7.1. Dopad Basel III/CRD IV na kapitál bank	57

7.2. Podmíněně konvertibilní dluhopisy	61
7.2.1. Základní charakteristika podmíněně konvertibilních dluhopisů.....	62
7.2.2. Právní rámec podmíněně konvertibilních dluhopisů	65
8. Závěr	67
Použitá literatura	69
Abstrakt:	77
Abstract:.....	78

1. Úvod

V důsledku finanční krize, která vypukla ve Spojených státech amerických na podzim roku 2007, je otázka regulace bankovního sektoru aktuálním tématem z ekonomického i právního hlediska.

Pád investiční banky Lehman Brothers, převzetí investiční banky Bear Stearns ze strany JP Morgan byl jen počátek finanční krize, v jejímž důsledku autority v oblasti bankovníctví začaly revidovat pravidla pro regulaci bankovního sektoru. Na mezinárodní úrovni byl vytvořen Basilejským výborem pro bankovní dohled nový soubor pravidel označovaný jako Basel III. V rámci Evropské unie došlo k úpravě pravidel implementujících Basel II a v reakci na vyhotovení Basel III k přijetí zcela nového regulatorního právního rámce. Na základě tzv. Larosiérových zpráv¹ byla vytvořena nová architektura regulace a byly realizovány kroky k vytvoření bankovní unie. Spojené státy v reakci na finanční krizi přijaly zákon Dodd-Frank Act (zčásti implementující pravidla Basel III) a částečně se tímto navrátily ke stavu před vlnou liberalizace z konce devadesátých let 20. století.

S ohledem na rozsáhlou problematiku regulace bankovního sektoru je diplomová práce zaměřena na dílčí otázku, a to na otázku kapitálové přiměřenosti. Nedostatečná kapitálová vybavenost bank bývá považována za jeden z hlavních důvodů selhání finančního sektoru. Proto je tato otázka jednou z klíčových prvků regulatorních pravidel přijatých v důsledku finanční krize. V diplomové práci se zaměřuji jednak na teoretickou otázku vztahu ekonomického a regulatorního kapitálu a jednak na regulatorní pravidla, jimiž jsou banky vázány. V souvislosti s vymezením ekonomického kapitálu se zabývám i otázkou optimální kapitálové struktury banky a faktory, které ji ovlivňují.

Specifikem bankovního sektoru je, že banky operují s několikanásobně vyšším pákovým poměrem než podniky v jiných sektorech. Se vzrůstající výší zadluženosti se však zvyšuje nejen ekonomická výkonnost bank měřená například rentabilitou vloženého kapitálu, ale zároveň i jejich nestabilita. Cílem regulace by mělo být nalezení rovnováhy mezi cíli bank a veřejným zájmem na zachování stability na makroekonomické i mikroekonomické úrovni.

¹ The High Level Group of Financial Supervision in the EU (The de Larosière Group): The Report. Ec.europa.eu [online]. Brusel, 2009 [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf.

Jelikož však banky do svého rozhodování nezohledňují veškeré faktory, které by měl mít na zřeteli regulátor, považují minimální míru vlastního kapitálu stanovenou regulátorem ve většině případů za vyšší, než jakou by samy zvolily. Z tohoto důvodu byla jako reakce na finanční krizi rozšířena relativně nová skupiny hybridních nástrojů označovaných jako podmíněně konvertibilní dluhopisy. Díky těmto nástrojům jsou banky schopny vyhovět požadavkům kladených regulací a zároveň mohou přizpůsobit kapitálovou strukturu podle vlastních preferencí.

V diplomové práci se nejprve zabývám teoretickými východisky pro obecnou regulaci bankovního sektoru. I když je oblast kapitálové přiměřenosti jen dílčí oblastí celé problematiky regulace bank, považuji za užitečné uvést tuto práci celkovým teoretickým pohledem na tuto otázku.

V následujících dvou kapitolách se zabývám vymezením kapitálu banky, otázkou optimální kapitálové struktury banky a obecně konceptem kapitálové přiměřenosti. V kapitole věnující se kapitálu banky je věnována pozornost zejména otázce optimální kapitálové struktury banky, jejím teoretickým východiskům a vzájemné interakci s regulačním rámcem. V kapitole nadepsané „Koncept kapitálové přiměřenosti“ se zabývám konstrukcí tohoto ukazatele a finančními riziky, které výši ukazatele ovlivňují. Rovněž je věnována podkapitola vztahu kapitálového poměru a pákového poměru jako dvěma navzájem se doplňujícím nástrojům, které regulují výši kapitálu.

V páté a šesté kapitole se věnuji vývoji kapitálové přiměřenosti ve standardech vydávaných Basilejským výborem pro bankovní dohled (*Basel Committee on Banking Supervision*, BCBS) a jejich implementaci do právních norem. Zaměřuji se přitom na právní rámec Evropské unie a obzvláště na legislativní úpravu v českém právním řádu.

V závěrečné kapitole vyhodnocuji dopad pravidel označovaných jako Basel III na výši požadovaného kapitálu a na rozvoj podmíněně konvertibilních dluhových nástrojů (*contingent convertible bonds*, CoCo dluhopisy), jejichž emise byla v důsledku změny regulace rozšířena.

V diplomové práci vycházím z české i zahraniční literatury věnující se otázce kapitálové struktury obecně i z literatury zaměřené na kapitálovou strukturu bank. V částech věnovaných regulaci kapitálové přiměřenosti vycházím zejména z dokumentů publikovaných

Basilejským výborem pro bankovní dohled a z evropských i národních právních předpisů.

2. Regulace bankovního sektoru z pohledu ekonomické teorie

Otázka rozsahu zásahů státu do ekonomiky je předmětem zájmu různých ekonomických směrů. Až na zástupce krajně liberálního ekonomického směru, kteří jakékoliv zásahy do fungování trhu odmítají, se ekonomové shodují, že jistý stupeň státních zásahů do podmínek trhu je nezbytný. Například nositel Nobelovy ceny Joseph E. Stiglitz zdůvodňuje nutnost státních zásahů třemi okruhy důvodů. Za prvé jsou to důvody vyplývající z nutnosti napravovat tržní selhání vzniklé neexistencí dokonalé konkurence na trhu, externalitami, veřejnými statky a asymetrií informací. Druhý okruh důvodů představuje potřeba přerozdělování zisků s ohledem na sociální spravedlnost. Posledním okruhem důvodů je podpora spotřeby některých statků (*merit goods*) oproti jiným.²

Bankovní sektor patří mezi jeden z nejvíce regulovaných vůbec. Důvodem této regulace je podle Revendy³ specifická bankovního sektoru. Tuto specifickou vlastnost spatřuje v možnosti bank emitovat bezhotovostní peníze prostřednictvím poskytnutých úvěrů. Banky tímto způsobem ovlivňují množství peněz v ekonomice, a tím řadu makroekonomických veličin. Jestliže by stát nemohl provádět regulaci bankovního sektoru, nemohl by účinně provádět měnovou politiku.

Jako další charakteristický rys bankovního sektoru uvádí Revenda⁴ vysoký podíl vkladů na zdrojích bank. Vklady banky využívají ke svým obchodním aktivitám a generování zisku, přičemž v případě úpadku banky by ztráty nesli především vkladatelé. Přijímání vkladů je monopol bankovních institucí a nebankovní zprostředkovatelé vklady přijímat nemohou. S otázkou možnosti přijímání vkladů souvisí regulace vstupu do odvětví. Relativně vysoké nároky na získání bankovní licence mají zabránit tomu, aby na bankovním trhu podnikaly podvodné subjekty, které by do odvětví přilákaly vysoké zisky dosahované díky oligopolní struktuře bankovního sektoru a příležitost během krátké doby přijmout na vkladech velké množství disponibilní likvidity.

² STIGLITZ, W. *Economics*. 4. vydání. W.W. Norton Company, New York, 2006. str. 367.

³ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*. 3. vydání. Praha: Management Press, 2011. str. 363.

⁴ Tamtéž str. 363.

Rovněž ztráty, které vznikají v případě úpadku banky, jsou výrazně vyšší než v případě úpadku jiných podnikatelských subjektů a případná krize bankovního sektoru má zpravidla dopad na celou ekonomiku. Za bankovní krizi bývá označována situace, kdy dochází k zásadním problémům v bankovním systému jako například k likvidaci bank, k „runu na banky“ a následně je ze strany států přistoupeno k významným intervencím do bankovního sektoru. Těmito intervencemi jsou například znárodnění nebo převzetí bank státem nebo státem vlastněným subjektem, poskytnutí záruk, převzetí bankovních aktiv nebo dodání nouzové likvidity. Doprovodným jevem bankovní krize je, že dochází k zastavení úvěrové expanze nebo i ke snížení celkového objemu úvěrů (tzv. *credit crunch*).⁵ Tím se pro podniky stává nedostupnou možnost financování a bankrotem začínají být ohroženy i zdravé podniky. V důsledku toho bankovní krize negativně ovlivňuje vývoj celého hospodářství. Dopad finanční krize na vývoj hrubého domácího produktu (HDP) některých států je zobrazen v tabulce 1.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Česká republika	6,9	5,5	2,7	-4,8	2,3	2	-0,8	-0,5
Řecko	5,7	3,3	-0,3	-4,3	-5,5	-9,1	-7,3	-3,2
Francie	2,4	2,4	0,2	-2,9	2	2,1	0,2	0,6
Německo	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,5	0,5
Island	5	9,4	1,5	-6,9	-3,6	2	1,2	4,4
Irsko	5,9	3,8	-4,4	-4,6	2	0	-1,1	1,1
USA	2,7	1,8	-0,3	-2,8	2,5	1,6	2,3	2,2
Spojené království	2,5	2,6	-0,6	-4,3	1,9	1,5	1,3	1,9

Tabulka 1: Růst reálného HDP (roční růst v procentech)

Zdroj: OECD Factbook 2015-2016. [online]. OECD, 2016 [cit. 2016-11-25]. Dostupné z WWW: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-factbook-2015-2016/real-gdp-growth_factbook-2015-table22-en. (vlastní zpracování)

Z tabulky vývoje růstu HDP je patrné, v jakém rozsahu se finanční krize přenesla do reálné ekonomiky. V důsledku propadení úvěrové aktivity ve Spojených státech a snížení investic (o 4,5 % v roce 2008 a o 14,8 % v roce 2009), které nastalo i přes prudké snížení úrokových sazeb a dodávání likvidity ze strany Federálního rezervního systému, došlo k propadu ekonomické aktivity, snížení zaměstnanosti a v důsledku ztráty důvěry ekonomických subjektů k poklesu agregátní poptávky. Pokles agregátní poptávky následně ještě zvýšil negativní dopad na reálnou ekonomiku a vlivem globalizace trhu se krize přenesla i do dalších zemí. V roce 2008 se akciové indexy ve Spojených státech propadly o 16,7 % a v

⁵ JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice I*. Praha: Grada Publishing, 2013. str. 323.

roce 2009 dokonce o 24,2 %.⁶

S potenciálně vysokými negativními dopady na ekonomiku v případě úpadku bank souvisí doktrína, že úpadek některých velkých bank by mohl mít tak závažné následky, že není možné tyto banky nechat bankrotovat (*too big to fail*). Problematické je stanovit, které banky jsou již natolik velké, že jejich pád by stát neměl připustit, a také dopady, které má toto jištění ze strany státu na rozhodování banky a jejích klientů. Problém *too big to fail* se vlivem koncentrace a provázanosti bankovních institucí ještě zvyšuje. Podíl pěti největších bank na celkových aktivech bankovního sektoru v roce 2015 v ČR přesahoval 60 %, na Slovensku 70 % a v Řecku dokonce 95 %. Naopak například v Německu byl tento podíl jen 30 %, v Rakousku 36 % a ve Velké Británii mírně přes 36 %.⁷

Jurošková⁸ uvádí, že v průběhu poslední finanční krize potvrdily státní autority své odhodlání zabránit systémové panice a udržet důvěru v bankovní sektor i za cenu neomezeného množství finančních prostředků. Jedinou významnou bankou, kterou státní autority nechaly zbankrotovat, byla banka Lehman Brothers. Nicméně panika vyvolaná v důsledku úpadku této banky přesvědčila státní autority, aby ve všech ostatních případech zasáhly. Toto řešení se ukázalo jako nesmírně nákladné pro veřejné rozpočty a v oblasti regulace je tendence problém příliš velkých institucí eliminovat. Doktrína *too big too fail* rovněž může zvyšovat morální hazard těchto bank a motivovat je k rizikovějšímu chování.

Dalším často uváděným důvodem pro regulaci bankovního sektoru je problém asymetrie informací. Podle Poloučka⁹ jsou v ekonomické teorii rozlišovány dva základní typy informační asymetrie, kterými jsou nepříznivý výběr a morální hazard. K nepříznivému výběru dochází v situacích, kdy jedna ze stran není schopna rozlišit produkty různé kvality, oceňuje produkty různé kvality stejného druhu jednou cenou, a to cenou odrážející průměrnou cenu na trhu. Konečným důsledkem je, že se průměrná kvalita výrobků na trhu zhoršuje. Pro běžného vkladatele je v zásadě nemožné posoudit stabilitu a finanční zdraví banky. I přes povinně zveřejňované informace a údaje, které musí banky poskytovat ve výročních zprávách, není pro běžného vkladatele možné si udělat komplexní úsudek o zdraví té které banky.

⁶ DUBSKÁ, D. *Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku České republiky* [online]. Praha: CZSO, 2010 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/dopady-svetove-financi-a-hospodarske-krize-na-ekonomiku-ceske-republiky-n-r1ar44vims>>.

⁷ ECB. *Structural Indicators for the EU Banking Sector* [online]. prosinec 2016, [cit 2017-01-10]. Dostupné z WWW: <<https://sdw.ecb.europa.eu/servlet/desis?node=1000002869>>.

⁸ JUROŠKOVÁ, L. *Bankovní regulace a dohled*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2012. str. 43.

⁹ POLOUČEK, S. *Bankovníctví*. 2. vydání. Praha, C.H. Beck, 2013. str. 14.

Správné zhodnocení stability bank ještě ztěžují komplikované finanční transakce, na kterých banky participují. Některé deriváty, například zajištěné dluhové obligace (*collateralized debt obligation*, CDO),¹⁰ které bývají označovány za jednoho z hlavních viníků finanční krize, bylo velmi obtížné správně ohodnotit, obzvláště když selhal model hodnocení derivátů na základě ratingů vydaných renomovanými ratingovými agenturami.

K morálnímu hazardu dochází za podmíněk, že subjekt nenese negativní důsledky svého rozhodnutí. V bankovníctví morální hazard posiluje skutečnost, že banky operují především s vklady klientů oproti relativně malému kapitálu vloženému akcionáři. Dále zde působí problém principal-agent, kdy akcionáři bank nedisponují stejnými informacemi jako jejich management, který může mít oproti vlastníkům rozdílné cíle. Vkladatelé podléhají morálnímu hazardu v okamžiku, kdy jsou jejich vklady garantovány z fondu pojištění vkladů, a nejsou tak motivováni zjišťovat informace z bankovního sektoru ani se na základě těchto informací kvalifikovaně rozhodovat.

Z pohledu ekonomické teorie je důvodem pro regulaci jakéhokoliv sektoru existence externalit a tržních selhání oproti „ideálnímu“ systému. Vymezením ideálního bankovního systému se zabývá ve své studii Mandel¹¹. Za ideální považuje takový bankovní systém, který splňuje následující kritéria: i) bankovní systém je tvořen velkým počtem autonomně fungujících bank bez majetkového propojení s odlišným složením aktiv, ii) banky mají vymezeného většinového vlastníka, který řídí banku na základě svého racionálního rozhodování, iii) aktiva jsou oceněna tržní hodnotou na základě dat získaných z efektivně fungujícího trhu, iv) banky vytvářejí dostatečné rezervy pro pokrytí ztrát vyplývajících z neočekávaných událostí, asymetrie informací a subjektivních chyb v řízení, v) banky ohrožené úpadkem jsou v případě kladné tržní hodnoty (tedy nejedná se o banky insolventní) okamžitě odkoupeny a provozovány novým vlastníkem, vi) na trhu se nevyskytuje stádní a chaotické chování subjektů, vii) existuje plná odpovědnost každého jedince za své chování, včetně naprosté vynutitelnosti práva, kdy každé porušení práva je potrestáno. Je zcela evidentní, že reálný stav finančního trhu je odlišný.

¹⁰ Deriváty CDO jsou cenné papíry zajištěné aktivy. Sekuritizovanými aktivy jsou nejčastěji dluhopisy a bankovní či firemní úvěry.

¹¹ Mandel, Martin; Tomšík, Vladimír: *Regulace bankovního sektoru z pohledu ekonomické teorie*, Politická ekonomie, 2011, č. 1, s. 58 – 81. [online]. 2011-01 [cit 2016-10-12]. Dostupný z WWW: <<https://www.vse.cz/polek/download.php?jn=polek&pdf=772.pdf>>.

Obdobně jako i v dalších otázkách státních zásahů do tržního prostředí, rovněž v otázce regulace bankovního sektoru není mezi různými ekonomickými směry shoda. Mandel s Tomšíkem¹² poukazují na základní rozdíly mezi zástupci hlavních ekonomických směrů. F. A. Hayek, který rozpracoval teorii hospodářského cyklu, odmítá regulaci na makroekonomické úrovni a přiklání se k regulaci na mikroekonomické úrovni. U Hayeka je však patrný posun od zastánce potřeby regulace v bankovníctví k myšlence *laissez faire* v jeho pozdějších dílech. Zastánci monetaristické teorie naopak upřednostňují názor makroekonomické regulace spočívající v zajištění stability domácí měny nezávislou centrální bankou. Přední ekonom tohoto směru, M. Friedman dokonce jednu dobu obhajoval možnost zavedení stoprocentních povinných rezerv, čímž by zabránil soukromé emisi bezhotovostních peněz. Zavedení mikroekonomických regulačních opatření v bankovním sektoru je monetaristy považováno za možnou příčinu hospodářské recese. Naopak postkeynesiánská teorie klade na mikroekonomickou regulaci vysoký důraz, protože považuje finanční trhy za vnitřně nestabilní. Postkeynesovci zavádí myšlenku tzv. „Asset based reserve requirement“ ukazatele jako poměru vysoce likvidních aktiv ke všem váženým aktivům, který by měl bránit cyklickému vývoji v bankovním sektoru.

V neprospěch regulatorních zásahů hovoří skutečnost, že regulace bankovního sektoru vyvolává v ekonomice dodatečné náklady. Jsou to jednak náklady bank, které musí vynaložit dodatečné prostředky na splnění regulatorních pravidel, ale i náklady samotného regulátora. Přílišná regulace bude rovněž působit jako brzda ekonomiky, protože vyšší stupeň regulace zpravidla povede ke snížení úvěrové expanze, případně k úvěrové kontrakci. V případě příliš striktních podmínek fungování bankovního sektoru dochází k regulatorní arbitráži a banky přesouvají své aktivity do států s příznivějším právním prostředím. V případě, že nedojde k harmonizaci pravidel pro fungování bankovního sektoru, začínají se následně státy předhánět ve vytváření příznivějších podmínek. Tento vývoj je možné demonstrovat na vývoji garance vkladů v bankách v rámci Evropské unie. Před vypuknutím finanční krize byla otázka pojištění vkladů upravena v režimu tzv. minimální harmonizace s minimální pojištěnou částkou vkladu ve výši 20.000 EUR. Některé státy však poskytovaly pojištění několikanásobně vyšší. Například Francie pojišťovala částku do 70.000 EUR nebo Itálie částku do 100.000 EUR. Po vypuknutí krize se všechny členské státy snažily předejít vybírání vkladů klienty bank a jejich umístění do bank v zemích, které poskytují vyšší garanci, a začaly zvyšovat limity pojištěných částek. V rámci Evropské unie bylo na tento vývoj

¹² Tamtéž str. 61.

reagováno zvýšením pojistného limitu do výše 100.000 EUR za účelem uklidnění vkladatelů.

Častým argumentem proti regulaci je i snaha bank příliš striktní pravidla obcházet. K tomu Revenda uvádí, že toto je spíše argumentem ke zdokonalování systému než k jeho zrušení.¹³ Podle Musílka¹⁴ hovoří ve prospěch regulace bankovního sektoru, kromě zmíněných teoretických důvodů, i poznatky z empirických pozorování. Z těch totiž vyplývá, že bankovní krize často následuje po rozsáhlých liberalizačních programech.

Nedostatečná regulace finančních trhů a bankovního sektoru bývá označována za příčinu poslední finanční krize.¹⁵ Za příčinu finanční krize je nutné považovat nejen selhání bankovní regulace, které podle Jílka¹⁶ nikdy nemůže být primární příčinou, ale i selhání lidské – nedostatek korektního jednání v bankovním sektoru. Ani pokročilé metody řízení rizik nebyly zárukou předejití vzniku spekulativní bubliny, jejíž příčinou je současná finanční krize. Někteří autoři uvádějí, že nadměrné používání matematického aparátu při řízení rizik naopak přispívá k neefektivitě bankovní regulace. Jsou to právě tyto metody, které umožňují jednotlivým subjektům inklinujícím k neetickému chování obcházet stanovená pravidla. Spekulativní, až kasinové chování investorů, kreace inovativních sofistikovaných instrumentů (např. strukturovaných sekuritizovaných cenných papírů), selhání ratingových agentur, to vše je dokladem nízké úrovně etiky ekonomických interakcí.¹⁷ Reakcí na tyto výhrady je proces doplnění regulace bankovního sektoru o limitní pákový poměr, který představuje relativně jednoduchý nástroj ve srovnání s ukazatelem kapitálové přiměřenosti.

¹³ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*. 3. vydání. Praha: Management Press, 2011. str. 370.

¹⁴ MUSÍLEK, P. *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90 letech*, výzkumná studie Grantové agentury České republiky [online]. Praha, 2004-12 [cit 2016-10-16]. Dostupné z WWW: <http://nb.vse.cz/kbp/text/grant_krize_1a.pdf>.

¹⁵ HOLMAN, R. *Finanční krize a historické paralely*. Newsletter centra pro ekonomiku a politiku. [online]. Praha, 2008-11 [cit 2016-10-16]. Dostupné z WWW: <<http://cepin.cz/docs/newsletter/NEWS2008-11.pdf>>.

¹⁶ JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice I*. Praha: Grada Publishing, 2013. str. 326.

¹⁷ DAŇHEL, J; DUCHÁČKOVÁ, E. Současné dilema ekonomie: vyšší etika, nebo širší regulace. *Acta oeconomia pragensia*. 2012, č.1, s. 3 – 12 [online]. 2012 [cit 2016-11-03]. Dostupné z WWW: <<https://www.vse.cz/aop/354>>.

3. Kapitál banky

V této kapitole se zaměřím na teoretické vymezení bankovního kapitálu, který je základním prvkem kapitálové přiměřenosti. Na kapitálovou přiměřenost lze nahlížet jednak z pohledu regulace, v této souvislosti vstupuje do popředí regulační kapitál. Zároveň lze tuto otázku vnímat z pohledu finanční teorie zabývající se optimální kapitálovou strukturou podniku, a sledovanou hodnotou je pak ekonomický kapitál. V následujícím textu je věnována pozornost jevům, které ovlivňují výši ekonomického kapitálu v bankovním sektoru, a vzájemnému vztahu obou kategorií kapitálu. Jelikož nezbytné informace pro zjištění regulačního i ekonomického kapitálu vycházejí z účetnictví bank, uvádím i účetní vymezení kapitálu.

Dvořák¹⁸ vymezuje kapitál banky z kvantitativního a kvalitativního hlediska. Z kvalitativního hlediska na kapitál nahlíží jako na zdroje, které do banky vkládají majitelé při založení banky nebo při navýšení základního kapitálu emisí nových akcií, a na zisky generované činností banky, které nebyly akcionářům vyplaceny.

Z kvantitativního hlediska je vlastní kapitál vyjádřen rozdílem mezi celkovou hodnotou aktiv a celkovou hodnotou závazků. Podle způsobu výpočtu je rozlišována účetní hodnota vlastního kapitálu, vypočtená na základě účetních hodnot, a tržní hodnota získaná na základě tržního ocenění. Jako rozdíl mezi celkovou hodnotou aktiv a celkovými závazky tak vlastní kapitál představuje reziduální nárok, zatímco nároky věřitelů představují nároky fixní. Podle Richtera¹⁹ tento znak vlastního kapitálu vede k tomu, že společníci jsou na rozdíl od věřitelů přímo zainteresováni na tom, aby společnost podnikala s co největším ziskem. Teprve pokud je zisk dostatečně vysoký, aby byly uspokojeny fixní nároky, připadá zbývající část na společníky. Pokud však dojde ke snížení hodnoty společnosti, která nepostačuje ani k vypořádání fixních nároků, dochází k přechodu reziduálního nároku na věřitele. V takové situaci jsou vlastníci, pokud jim bylo ponecháno právo rozhodovat o investičních záměrech, motivováni k realizaci investic s nadměrným rizikem. Potenciální ztrátu totiž ponese místo nich věřitelé. Naopak v případě úspěšného ukončení investice může navýšením hodnoty společnosti dojít k přesunu reziduálního nároku zpět na vlastníky.

Z jiného pohledu lze kapitál dělit na ekonomický, regulační a účetní.

¹⁸ DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankěře a klienty*, 3. vydání. Praha: Linde, 2005. str. 89.

¹⁹ RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. str. 70.

3.1. Účetní kapitál

Cílem účetnictví je věrně a poctivě zobrazovat finanční stav účetní jednotky. Účetnictví proto poskytuje výchozí informace ohledně zjištění ekonomické i regulatorní kategorie kapitálu banky.

Účetnictví bank upravuje zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, v platném znění (dále zákon o účetnictví), a prováděcí vyhláška č. 501/2002 Sb., pro účetnictví bank a jiných finančních institucí. V rámci EU je účetnictví harmonizováno směrnicí č. 2013/34/EU²⁰ a směrnicí č. 86/635/EHS²¹ o ročních účetních závěrkách a konsolidovaných účetních závěrkách bank a ostatních finančních institucí.

Podle § 19a odst. 1 zákona o účetnictví postupuje banka podle mezinárodních účetních standardů, pokud je emitentem investičních cenných papírů přijatých k obchodování na evropském regulovaném trhu.²² Podle mezinárodních účetních standardů může banka postupovat i v některých dalších případech, například pokud je povinna podrobit se sestavení konsolidované účetní závěrky podle mezinárodních účetních standardů.

Do vlastního kapitálu jsou zahrnuty tyto položky dle vyhlášky č. 501/2002 Sb.:

i) Základní kapitál

Minimální výše základního kapitálu banky je stanovena odchylně od obecné úpravy akciových společností obsažené v § 246 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, v platném znění (dále jen ZOK) a je stanovena v § 4 odst. 1 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, v platném znění (dále jen ZoB) ve výši nejméně 500 mil. Kč.²³ Pro udělení licence Česká národní banka (dále jen ČNB) vyžaduje doložení průhledného a nezávadného původu kapitálu a základní kapitál musí být splacen. Výrazně vyšší požadavek na hodnotu základního kapitálu pro udělení bankovní licence oproti obecné úpravě je v souladu s garanční funkcí základního kapitálu, která v bankovním sektoru vystupuje do popředí, zatímco v obecné úpravě obchodních korporací je stále více zpochybňována. K ochraně kapitálu banky slouží rovněž odchylná úprava splacení základního

²⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/34/EU ze dne 26. června 2013 o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách některých forem podniků, o změně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES a o zrušení směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS.

²¹ Směrnice Rady ze dne 8. prosince 1986 o ročních účetních závěrkách a konsolidovaných účetních závěrkách bank a ostatních finančních institucí.

²² Mezinárodní účetní standardy ve znění přijatém nařízením Komise (ES) č. 1126/2008 ze dne 3. listopadu 2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002 nejsou zcela totožné s mezinárodními účetními standardy IAS/IFRS.

²³ Minimální výše počátečního kapitálu podle čl. 12 odst. 1 směrnice CRD IV je stanovena na 5 mil. EUR.

kapitálu od obecné úpravy základního kapitálu akciové společnosti obsažené v § 253 odst. 1 ZOK, podle které je pro založení akciové společnosti dostačující, pokud každý zakladatel splatil emisní ážio a alespoň 30 % hodnoty akcie.

Vlastní akcie, které banka nabyla, se odečítají od hodnoty základního kapitálu.

ii) Emisní ážio

Představuje rozdíl mezi emisním kurzem a vkladem do základního kapitálu, rozdíl v pořizovací ceně a hodnotě vlastních akcií při snížení základního kapitálu a rozdíl mezi prodejní cenou a pořizovací cenou při prodeji.

iii) Rezervní fondy

Rezervní fondy vytvářené na základě stanov banky a dobrovolně tvořené fondy ke krytí neočekávaných ztrát vytvářené ze zisku. Naopak se v této položce neúčtuje o vlastních akciích, jak by odpovídalo § 316 ZOK. Ty se v účetnictví vykáží jako snížení základního kapitálu.

iv) Kapitálové fondy

Fondy vytvářené z jiného majetku než ze zisku, zejména bezplatným nabytím majetku. Nevykazuje se zde emisní ážio.

v) Oceňovací rozdíly

Obsahuje zejména rozdíly vzniklé oceněním některých položek reálnou hodnotou, kdy změna ocenění se nepromítá přímo do zisku nebo do ztráty. Jedná se o některé rozdíly zjištěné při ocenění zajišťovacích derivátů reálnou hodnotou a kurzové rozdíly zejména z přepočtu čistých investic spojených s rozhodujícím nebo podstatným vlivem.²⁴

vi) Zisk nebo ztráta

Zisk nebo ztráta za běžné účetní období a nerozdělený zisk nebo ztráta z předchozích období.

Hranici mezi závazkem a kapitálovým nástrojem definuje mezinárodní účetní standard IAS 32, podle kterého je kapitálovým nástrojem smlouva dokládající zbytkový podíl na aktivech účetní jednotky po odečtení všech jejích závazků. Jako příklad kapitálového nástroje jsou uváděny kmenové akcie bez prodejních opcí, některé typy prioritních akcií, opční poukázky nebo vystavené kupní opce, které umožňují držitelům upsat nebo koupit pevný počet kmenových akcií výměnou za pevnou částku v hotovosti nebo jiné finanční aktivum. Pro

²⁴ DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*, 3. vydání. Praha: Linde, 2005. str. 93.

rozhodnutí, zda se jedná o finanční závazek nebo kapitálový nástroj je rozhodující jeho povaha, a nikoliv právní forma. Proto například prioritní akcie může být jak finančním závazkem, tak kapitálovým nástrojem, a to podle toho, jaká práva jsou s nimi spojena. V případě, že je s prioritní akcií spojeno právo držitele na její umoření, jedná se o finanční závazek. Finanční nástroj bude zařazen jako kapitálový nástroj, pokud je s ním spojeno právo na vypořádání směnou pevné částky v hotovosti nebo jiného finančního aktiva za pevný počet kapitálových nástrojů emitenta. Rozhodujícím hlediskem v tomto případě bude, zda se jedná o směnu pevné částky za předem stanovený pevný počet kapitálových nástrojů.

Základní kritérium pro rozlišení kapitálového nástroje a finančního závazku uvádí mezinárodní účetní standard IAS 32²⁵ následovně:

„Základním kritériem pro odlišení finančního závazku od kapitálového nástroje je to, zda existuje smluvní závazek jedné strany (tj. emitenta) dodat druhé straně (tj. držiteli) hotovost nebo jiné finanční aktivum nebo vyměnit jiný finanční nástroj za podmíněk, které jsou pro emitenta potenciálně nevýhodné. I když držitel kapitálového nástroje může mít nárok na poměrný díl dividend nebo jiné výplaty kapitálu, emitent nemá smluvní povinnost tyto výplaty provádět, protože od něj nelze požadovat, aby dodal hotovost nebo jiná finanční aktiva jiné straně.“

Ustanovení čl. 24 odst. 2 nařízení č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012 (*capital requirements regulation*, dále jen CRR) upravuje diskreční pravomoc příslušného orgánu (ČNB) spočívající v možnosti stanovit povinnost oceňování aktiv a podrozvahových položek podle mezinárodních účetních standardů v podobě přijaté Evropskou komisí. ČNB této možnosti využila a na základě zmocnění v § 20d odst. 1 ZoB vydala opatření obecné povahy, kterým tuto povinnost stanovila. Opatřením obecné povahy nestanovuje povinnost vést účetnictví a sestavovat účetní závěrku podle těchto standardů.²⁶

Na závěr této podkapitoly týkající se účetních otázek kapitálu bych zmínil skutečnost, že účetní pojetí kapitálu jako vstupního parametru do výpočtu ukazatele kapitálové přiměřenosti bývá často kritizováno. Důvodem je, že účetní hodnota nevyjadřuje tržní hodnotu vlastního kapitálu. V důsledku toho se může stát, že i když banka vykazuje dostatečný kapitálový poměr, její akcie jsou obchodovány za zlomek ceny odpovídající její

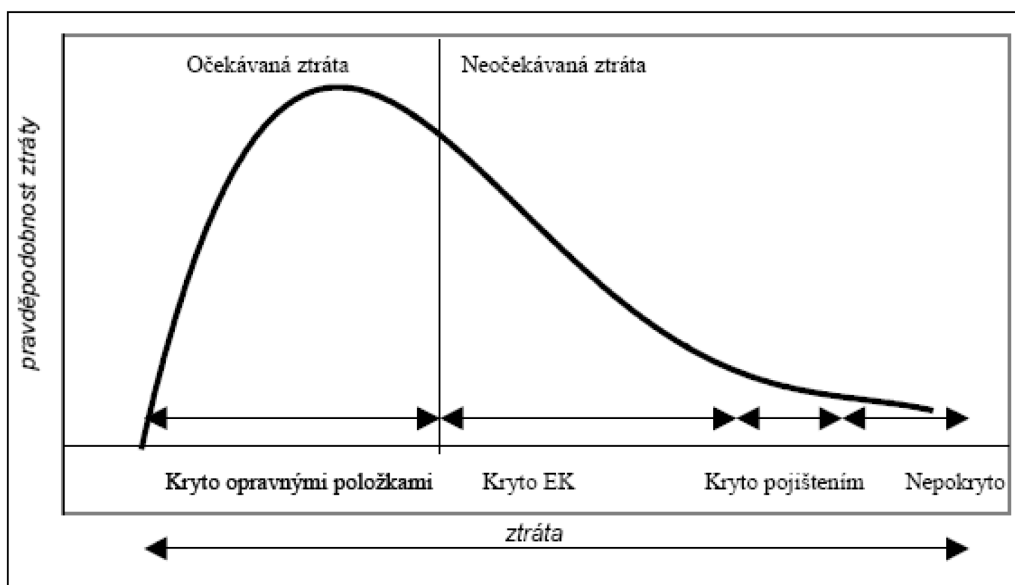
²⁵ Citováno dle JÍLEK, J.; SVOBODOVÁ, J. *Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS) 2013*. 3. vydání, Praha: Grada Publishing, 2013.

²⁶ Opatření obecné povahy ČNB ze dne 16. října 2014 č. j.: 2014/47553/CNB/560 [online] 2007-10 [cit. 2016-12-16]. Dostupné z WWW:< http://www.cnb.cz/cs/legislativa/obezretne_podnikani/index.html>.

tržní hodnotě.

3.2. Regulatorní a ekonomický kapitál. Optimální kapitálová struktura

Ekonomický kapitál představuje určitý nárazník pro budoucí, neočekávané ztráty utrpěné v souvislosti s riziky, kterým je banka vystavena. Očekávané ztráty by měly být pokryty opravnými položkami. Neočekávanou ztrátu definuje Kašparovská²⁷ jako vychýlení skutečně realizované ztráty od ztráty očekávané. Očekávanou ztrátu označuje za existující ztrátu, která již vznikla, ale nebyla dosud realizována. Nedošlo tedy ještě k úbytku aktiv, ale je zřejmé, že k němu dojde. Krytí ztrát ekonomickým kapitálem je zobrazeno na grafu č. 1.

Graf 1: Krytí ztrát ekonomickým kapitálem

Zdroj: Novotný²⁸

Regulatorní kapitál představuje hodnotu kapitálu určenou příslušným regulátorem za účelem krytí neočekávaných ztrát, a to na takové úrovni, aby byla udržena stabilita bankovního sektoru jako celku.²⁹ Podle výše uvedené definice slouží regulatorní i ekonomický kapitál ke krytí neočekávaných ztrát, avšak na obě kategorie je pohlíženo z rozdílného úhlu pohledu.

²⁷ KAŠPAROVSKÁ, V. *Řízení obchodních bank*. Vybrané kapitoly. Praha: C.H. Beck, 2006. str. 81.

²⁸ NOVOTNÝ, J. *Srovnání kapitálového požadavku na kreditní riziko dle NBCA a srovnání s ekonomickým kapitálem dle CreditMetrics*. 3. mezinárodní konference Řízení a modelování finančních rizik, VŠB - TU Ostrava, Ekonomická fakulta, září 2006 [online]. 2006 [cit. 2016-11-4]. Dostupné z WWW: <<https://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/rmf/content/galerie-dokumentu/2006/prispevky/Josef.Novotny.pdf>>.

²⁹ KAŠPAROVSKÁ, V. *Řízení obchodních bank*. Vybrané kapitoly. Praha: C.H. Beck, 2006. str. 81.

Elizalde³⁰ vymezuje ekonomický kapitál jako takovou úroveň kapitálu, kterou by preferovali vlastníci banky, pokud by neexistovala regulatorní opatření. Za takových podmínek by vlastníci upřednostňovali výši kapitálu, při které by byla maximalizována hodnota banky.³¹ Jaká je však taková výše kapitálu, jaké faktory ji ovlivňují a jaký je vztah mezi oběma uvedenými kategoriemi kapitálu?

3.2.1. Tradiční teorie optimální kapitálové struktury (Modigliani – Miller)

Za výchozí teorii optimální kapitálové struktury je považována teorie označovaná podle svých autorů Modigliani – Miller.³² Při splnění řady předpokladů, zejména neexistenci daní a nákladů úpadku podniku, je formulováno tvrzení Modigliani - Miller I (MM I), že změna kapitálové struktury nemá vliv na výši hodnoty podniku. Tvrzení MM I doplnili jeho autoři o tvrzení Modigliani – Miller II (MM II) v tom směru, že s měněním se zadlužením podniku průměrné náklady kapitálu zůstávají konstantní. Mění se však náklady vlastního kapitálu, které jsou zvyšovány o prémii kompenzující zvyšující se riziko vlastníků v souvislosti s vyšší mírou zadlužení. Zvýšení nákladů vlastního kapitálu je zároveň vyrovnáváno vyšším podílem dluhu na celkovém kapitálu, přičemž náklady dluhu zůstávají neměnné. Zahrnutí efektu daní do modelu pak vede k modifikaci modelu, neboť hodnota podniku lineárně roste s rostoucím zadlužením. Přírůstek hodnoty podniku odpovídá současné hodnotě daňového štítu.

Od určité výše zadlužení začnou prudce růst náklady finanční tísně, které postupně vyrovnají a následně převýší přidanou hodnotu daňového štítu. Efekt daňového štítu je však částečně vyrovnáván případným rozdílem v daňové sazbě zatěžující vlastníky a věřitele. Zohledněním nákladů úpadku nebo finanční tísně získává křivka průměrných vážených nákladů tvar „U“, kdy od určitého poměru dluhu k celkovým pasivům začnou převažovat náklady finanční tísně nad pozitivním efektem daňového štítu. V tradičním modelu je optimální kapitálová struktura v bodě s nejnižšími průměrnými náklady na kapitál.

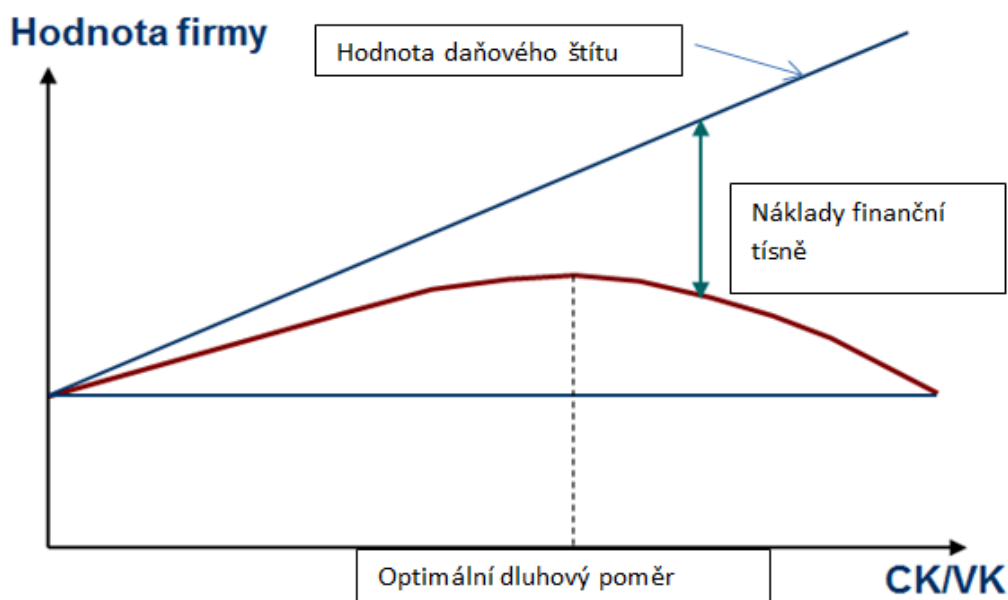
Vliv výše zadlužení na hodnotu podniku zobrazuje graf 2. Hodnota podniku nejprve roste s ohledem na převládající efekt daňového štítu, kdy při nízkém zadlužení jsou náklady finanční tísně zanedbatelné. Od určité výše zadlužení začíná být vnímáno riziko úpadku podniku jako vysoké a náklady finanční tísně prudce stoupají. To má za následek rychlý

³⁰ ELIZALDE, A.; REPULLO, R. Economic and Regulatory Capital in Banking: What Is the Difference? *International Journal of Central Banking*. September 2007. s. 87-117 [online]. 2007 [cit. 2016 12 03]. Dostupné z WWW :<<http://www.ijcb.org/journal/ijcb07q3a3.htm>>.

³¹ Obvyklé označení ekonomického kapitálu jako takové výše kapitálu, při které je selhání banky vysoce nepravděpodobné. Hladina pravděpodobnosti je volena na základě cílového ratingu.

³² VALACH, J. *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování*. 3. vydání. Praha: Ekopress, 2010. str. 323.

pokles hodnoty podniku. Optimální kapitálová struktura je pak dosažena v bodě, kdy mezní přírůstek hodnoty daňového štítu je roven meznímu přírůstku nákladů finanční tísně. Podle Myerse³³ by měla být při kalkulaci hodnoty daňového štítu vzata v úvahu případná rozdílná zátěž pro vlastníky a věřitele.

Graf 2: Optimální kapitálová struktura

Zdroj: MAŘÍKOVÁ, P. *Diskontní míra pro výnosové oceňování podniku*. Praha: Oeconomica, 2007. str. 39.

Klasická teorie hodnoty firmy byla ze strany řady autorů podrobena kritice.³⁴ Podle teorie Brealyho a Myerse nelze žádnou z ekonomických teorií optimální struktury považovat za obecně platnou s ohledem na jejich podmíněnost. Při stanovení kapitálové struktury pak doporučují respektovat:³⁵

- i) Otázku daní – kapitálová struktura by měla vést k optimálnímu využití daňového štítu. V bankovním sektoru je otázka daní velmi aktuální s ohledem na diskutované téma tzv. sektorové daně. Dopad případného zavedení této daně na stanovení optimální kapitálové struktury by závisel na základních prvcích konstrukce daně.
- ii) Riziko – čím větší riziko podnikání, tím by mělo být zadlužení nižší. Riziko považují za vůdčí prvek, který ovlivňuje kapitálovou strukturu bank. Na základě rizikového profilu banky je rovněž stanovován regulační kapitál. Problematická

³³ Myers, S. C. Capital Structure. *Journal of Economic Perspectives*, 2001, vol 15 no. 2: s. 81-102 [online]. 2001 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z WWW: <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.15.2.81>.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ VALACH, J. *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování*. 3. vydání. Praha: Ekopress, 2010. Str. 332.

je však otázka správného vyhodnocení míry rizika, kterému jsou banky vystaveny.

- iii) Typ aktiv – podniky s převahou nelikvidních aktiv by neměly pracovat s příliš velkou pákou. Prvek likvidity aktiv je však dle mého názoru zahrnut již v předchozím bodě, když součástí celkového podstupovaného rizika je i likviditní riziko.
- iv) Finanční volnost – hodnota podniku závisí v dlouhém období spíše na správných investičních rozhodnutích než na struktuře celkového kapitálu. Podniky by proto měly mít vždy dostatek zdrojů pro realizaci efektivních investic.

3.2.2. Kapitálová struktura a specifika bankovního sektoru

Klasická teorie optimální kapitálové struktury, jak je uvedena výše, vychází z řady předpokladů. Jedním z nich je, že vlastníci i věřitelé jsou schopni správně vyhodnotit a ocenit riziko, které podstupují, a toto riziko promítnout do požadované výnosové míry. Historie však podle Calomiris³⁶ ukazuje, že tento předpoklad není v bankovním sektoru splněn, protože je pro investory obtížné ocenit hodnotu banky, a tím i hodnotu emitovaných podílů. Praktickým dopadem je, že pro banky je dostupnější získat prostředky emisí dluhových nástrojů než vydáním nových akcií. Tento jev vede v konečném důsledku k vyšší zadluženosti banky. Současně tato skutečnost ovlivňuje rozhodnutí bank o volbě kanálu pro dosažení minimálního kapitálového poměru stanoveným regulátorem. Ty častěji zvolí snížení své bilanční sumy nebo rizikovitosti aktiv, než aby navýšily vlastní kapitál.

Na neochotu bank přistoupit k navýšení vlastního kapitálu lze nahlížet i z pohledu tzv. signální teorie. Podle této teorie vycházejí investoři racionálně z předpokladu, že existuje informační asymetrie mezi nimi a managementem podniku. Dalším předpokladem investorů je, že k emisi nových akcií přistupuje management podniku v případě, že je hodnota stávajících akcií nadhodnocena. Pokud jsou totiž stávající akcie nadhodnoceny, došlo by při emisi nových akcií k přesunu hodnoty od nových akcionářů – „upisovatelů“ – ve prospěch akcionářů stávajících. Přirozenou reakcí na oznámení o vydání nových akcií je proto následné snížení jejich ceny. Aiyar³⁷ uvádí, že tyto „signální“ náklady vzniknou i v případě, že banka emituje nové akcie v důsledku zvýšení regulatorních požadavků na kapitál. Tedy ani

³⁶ CALOMIRIS, CH. W. How to Regulate Bank Capital. National Affairs, no. 10, Winter 2012. s. 41 - 57 [online]. 2012 [cit. 2016 0 07]. Dostupné z WWW:<<https://www0.gsb.columbia.edu/faculty/ccalomiris/papers/How%20To%20Regulate%20Bank%20Capital.pdf>>. str. 48.

³⁷ AIYAR, S; CALOMIRIS, CW; WIELADEK, T. Bank Capital Regulation: Theory, Empirics, and Policy. *IMF Economic Review*. 63, 4, 955-983, Nov. 15, 2015. ISSN: 20414161. str. 17.

skutečnost, že navyšování vlastního kapitálu je motivováno změnou regulačních pravidel, a tato skutečnost je všeobecně známa, nepředstavuje na základě empirických pozorování pro investory dostatečné záruky toho, že akcie nejsou nadhodnoceny. Na pokles hodnoty akcií působí i očekávání, že emise nových akcií povede ke snížení rentability na úrovni ekvity.³⁸ Rovněž tento efekt motivuje banky financovat své aktivity prostřednictvím cizích zdrojů.

Český bankovní sektor díky konzervativnímu přístupu spočívajícímu v poskytování úvěrů na straně aktiv a přijímání vkladů na straně pasiv nebyl finanční krizí výrazně zasažen. Rentabilita vlastního kapitálu se pohybovala v letech 2008 až 2012 nad 20 % a kapitálový poměr vzrostl nad 15 % především díky zvyšujícím se nerozděleným ziskům. Na grafu č. 3 jsou průměrné rizikové váhy vyjádřené jako poměr rizikově vážených aktiv k celkovým expozicím.³⁹ Z grafu je patrné výrazné snížení rizikových vah zejména u velkých, ale i středních bank v letech bezprostředně následujících po finanční krizi. ČNB ve zprávě o finanční stabilitě⁴⁰ tento vývoj vysvětluje částečně změnou kalibrace modelů bank pro výpočet požadavků na regulační kapitál⁴¹, ale i odklonem od rizikových expozic.⁴² Byť změna v rozložení expozic mohla být však motivována i dalšími faktory než očekávaným zpřísněním regulace, lze uzavřít, že i české banky se připravovaly na vyšší regulační požadavky tak, aby předešly případné nutnosti emitovat nové kapitálové nástroje.⁴³

³⁸ JÍLEK, J. *Finanční Rizika*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2000. str. 567.

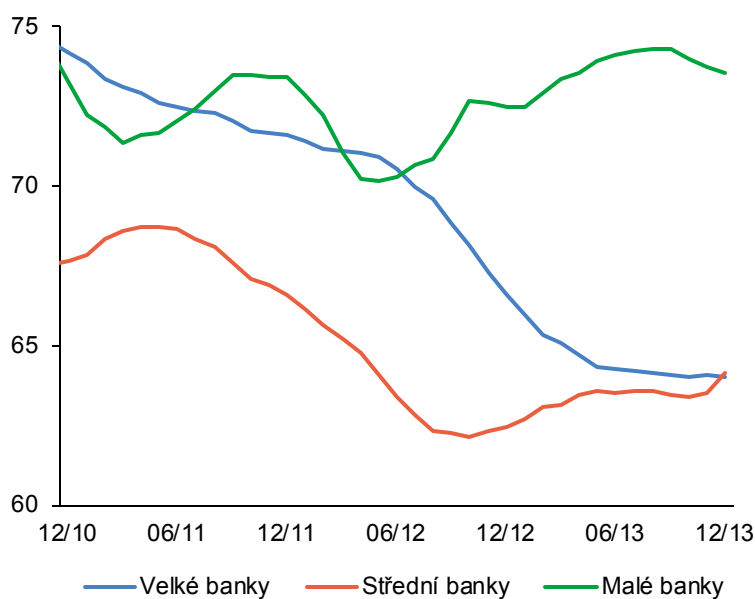
³⁹ Banky jsou rozděleny podle bilanční sumy. Jako malé banky jsou označeny banky s bilanční sumou do 50 mld. Kč, střední banky s bilanční sumou 50 až 250 mld. Kč a velké banky s bilanční sumou nad 250 mld. Kč.

⁴⁰ ČNB. *Zpráva o finanční stabilitě 2013/2014*, Praha, Česká národní banka, 2014, ISBN 978-80-87225-52-3 [online] 2014 [cit. 2016-11-28]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2013-2014/index.html> str. 57.

⁴¹ Malé banky většinou počítají rizikové váhy na základě tzv. standardního přístupu (STA), který převážně stanovuje vyšší rizikové váhy, než které jsou stanoveny na základě interního modelu (IRB). Podle provedené dekompozice ve zprávě o finanční stabilitě je pokles rizikových vah odůvodněn i relativně vysokým nárůstem expozic, kterým jsou přiřazeny nízké váhy.

⁴² Expozicí je rozuměno aktivum nebo podrozvahová položka v souladu s čl. 5 nařízení CRR.

⁴³ Udržování vysokého kapitálového poměru v českých bankách mohlo být motivováno zahraničními matkami pro případné odčerpání nerozdělených zisků formou dividend nebo uskutečnění přeměny fúzí s mateřskou institucí.

Graf 3: Průměrné rizikové váhy dle velikosti bank (v %)

Zdroj: ČNB. Zpráva o finanční stabilitě 2013/2014, Praha, Česká národní banka, 2014, ISBN 978-80-87225-52-3 [online] 2014 [cit. 2016-11-28]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2013-2014/index.html>.

Preference bank k financování své činnosti prostřednictvím dluhu a zároveň potřeba vyhovět narůstajícím požadavkům na regulatorní kapitál je podnětem k rozvoji nových hybridních finančních instrumentů. Takovými instrumenty jsou například podmíněně konvertibilní dluhopisy, kterým se věnuje v sedmé kapitole. Podmíněně konvertibilní dluhopisy představují nástroj, který v sobě spojuje výhody externího financování pro banky a výhodu z pohledu věřitelů, kteří se v pomyslné frontě na majetek společnosti dostávají před vlastníky. Toto však platí jen do okamžiku, než nastane tzv. spouštěcí událost a dluhopis je konvertován na vlastní kapitál nebo odepsán. Konečným efektem je, že při emisi těchto dluhových nástrojů mohou věřitelé chybně odhadnout (a pravděpodobně tak i učiní) riziko selhání emitující banky a požadovaná výnosová míra cenného papíru (na straně banky představující náklady na cizí kapitál) je nižší, než by odpovídalo stupni jimi podstupovaného rizika. Přesto i v případě emise podmíněně konvertibilních dluhopisů, podobně jako v případě emise akcií, může dojít k poklesu ceny stávajících akcií banky v důsledku signálního efektu. Emise dluhopisů na jednu stranu zvýší celkový objem nesplaceného dluhu, a tím zvýší pravděpodobnost toho, že nastane spouštěcí událost, a v tomto směru působí emise na cenu akcií negativně. Na druhou stranu, pokud nastane spouštěcí událost, dojde sice k naředění stávajících akcií, ale úpadek banky se díky konverzi stane méně pravděpodobným.⁴⁴

⁴⁴ Dopadem na cenu akcií při emisi konvertibilních dluhopisů se zabývá např. Schmidt, C. E.; AZARMI. T. F. The Impact of CoCo Bonds on Bank Value and Perceived Default Risk: Insights and Evidence from Their

3.2.3. Vliv pojištění na kapitálovou strukturu

Hlavními cíli pojištění vkladů je zvyšovat důvěryhodnost bank a zároveň v případě úpadku banky kompenzovat ztráty vkladatelů.⁴⁵ Zároveň však s sebou přináší negativní efekt spočívající v motivaci k morálnímu hazardu, a to jak na straně vkladatelů, tak na straně samotných bank. Morální hazard Revenda definuje jako „*snahu ekonomického subjektu o maximalizaci svého výnosu v situaci, ve které nenese plnou odpovědnost za svá rozhodnutí*“.⁴⁶ Na straně vkladatelů spočívá ve výběru banky nabízející nejvyšší výnos, bez ohledu na její rizikový profil. Banky pak mohou být pojištěním motivovány rovněž k vyhledávání rizikovějších investic umožňujících dosažení vysokého výnosu.

Pojištění vkladů je v rámci EU upraveno směrnicí č. 2014/49/EU⁴⁷ a pojištěny jsou vklady do výše ekvivalentu částky 100.000 EUR. Vyjmuty z pojištění jsou zejména vklady úvěrových institucí, pojišťoven, jiných finančních institucí a států. Vedle explicitního pojištění je třeba však vzít v úvahu i tzv. implicitní pojištění spočívající v jiných opatřeních, mezi něž je možné zařadit i povinnost dodržovat příslušné kapitálové požadavky nebo existenci tzv. záchranné sítě.

Záchranná síť, ať už v podobě explicitního pojištění nebo v podobě záchrany bank v případě úpadku ze strany státu, vede ke zkreslení vnímání rizika vlastníky i věřiteli. V důsledku toho dochází k výraznému posunu bodu, kdy náklady finanční tísně začnou převažovat výhody dluhového financování, a tím i roste motivace banky pracovat s větší pákou za účelem nárůstu její hodnoty.

Nárůst hodnoty si můžeme ukázat pomocí standardních ekonomických ukazatelů. Jako základní ukazatel bývá akcionáři sledován ukazatel rentability vlastního kapitálu ROE (*return to equity*). Rentabilita vlastního kapitálu měří, jak velký čistý zisk připadá na jednu korunu vlastního kapitálu.

$$ROE = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{vlastní kapitál}}$$

Jelikož rostoucí zadlužení nebude vnímáno věřiteli za rizikové, a nepovede tedy k

Pioneering Use in Europe. Journal of Applied Business Research 31(6) (2015), s. 2297-2306 [online]. 2015 [cit. 2016-11-17] Dostupné z WWW:

<<http://cluteinstitute.com/ojs/index.php/JABR/article/download/9519/9611>>.

⁴⁵ REVENDA, Z. Teoretické aspekty pojištění vkladů. Politická ekonomie. 2013, č. 2, s. 149 – 170. [online]. 2013 [cit 2017-1-5], dostupné z WWW:

<<https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=polek&pdf=892.pdf>>. str. 151.

⁴⁶ Tamtéž str. 153.

⁴⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/49/EU ze dne 16. dubna 2014 o systémech pojištění vkladů.

nárůstu nákladů na cizí kapitál, umožní větší finanční páka dosáhnout vyšší rentability vlastního kapitálu. Akcionáři budou proto preferovat vysoký poměr cizího kapitálu.⁴⁸

Samotná vysoká hodnota ukazatele rentability vlastního kapitálu však ještě nemusí vést k maximalizaci hodnoty podniku, protože v něm nejsou zahrnuty náklady vlastního kapitálu. Při hodnocení ekonomické výkonnosti banky z pohledu vlastníků je možné využít metodu ekonomické přidané hodnoty EVA (*economic value added*) vyjádřené na bázi zúženého hodnotového rozpětí.

$$EVA = (ROE - R_e) * E,$$

Kde: ROE je rentabilita vlastního kapitálu,

R_e – náklady na vlastní kapitál,

E – kapitál.

Ze vzorce pro výpočet EVA je zřejmé, že navýšení rentability vlastního kapitálu nemusí vést k optimálnímu rozhodování, pokud by náklady vlastního kapitálu rostly rychleji. Podle tvrzení Modigliani – Miller II rostou náklady vlastního kapitálu s růstem zadlužení podniku jako důsledek vyššího rizika pro vlastníky z toho plynoucí. S ohledem na existenci záchranné sítě mohou vlastníci toto riziko vnímat méně citlivě než u podniků v jiném sektoru.

Pro výpočet nákladů vlastního kapitálu je široce používaným nástrojem model oceňování kapitálových aktiv.⁴⁹ Vstupním parametrem v tomto modelu je koeficient beta (β) vyjadřující systematické riziko hodnoceného aktiva. Hodnota koeficientu β je měřena jako kovariance hodnoceného aktiva s trhem a rozptylu trhu. Kladná hodnota koeficientu ukazuje, že výnosnost aktiva se bude pohybovat zároveň s trhem, přičemž čím větší hodnotu koeficient nabývá, tím rychleji bude v případě růstu trhu růst i výnos aktiva (a naopak v případě poklesu trhu). Výše koeficientu zásadním způsobem ovlivňuje rizikovost aktiva, a proto pro větší β je obecně požadována vyšší riziková prémie, která je součástí nákladů vlastního kapitálu. Baker⁵⁰ na základě analýzy provedené na vzorku dat obsahujícím data o bankách v USA v letech 1971 až 2011 došel k překvapivému závěru. Ačkoliv nižší míra zadluženosti vede ke snížení rizika měřeného koeficientem β , náklady na vlastní kapitál se zvyšují. Tento jev může být pro banky s relativně nižším zadlužením signálem, aby navýšovaly svou páku, a

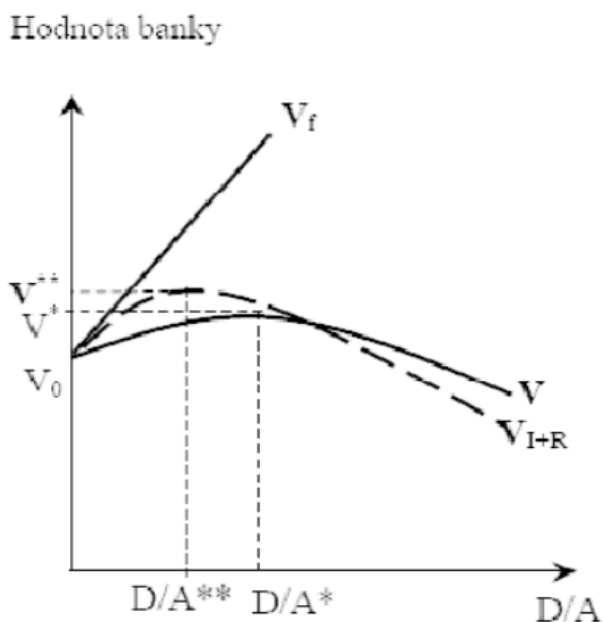
⁴⁸ Pro zjednodušení je odhlédnuto od problematiky nákladů zastoupení tzv. agency cost.

⁴⁹ Viz. např. KISLINGEROVÁ, E. a kol. *Manažerské finance*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. str. 171.

⁵⁰ BAKER, M.; WURGLER J. Do Strict Capital Requirements Raise the Cost of Capital? Bank Regulation, Capital Structure, and the Low-Risk Anomaly. *American Economic Review*, 2015, vol. 105(5) s. 315-20. [online]. 2015 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z WWW: http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/Wurgler_Paper_78db6340-ae41-4630-8e25-d990b547171b.pdf.

přibližovaly se tak svou mírou zadlužení benchmarku.

Institut pojištění v širším slova smyslu zahrnující i implicitní pojištění způsobuje, že optimální kapitálové struktury je dosaženo při podstatně vyšší míře zadlužení. Tento vliv je vyjádřen na grafu 4. Bezplatné pojištění by vedlo teoreticky k maximalizaci hodnoty banky V_f při úplném zadlužení, což je v souladu s výše uvedeným předpokladem, že v případě existence pojištění nerostou náklady na kapitál s rostoucím poměrem D/A . Pokud však přidáme do modelu předpoklad hrazení pojistného bankami, jehož výše bude stanovena v závislosti na jejich rizikovém profilu, a zároveň regulaci přípustného zadlužení banky, může být dosaženo optimální kapitálové struktury s vyšší hodnotou banky v bodě V^{**} , a to při nižším poměru zadlužení v bodě D/A^{**} .

Graf 4: Dopad placeného pojištění a regulatorního zásahu na hodnotu nepojištěné banky

Zdroj: MEJSTRÍK, M. a kol. *Bankovníctví v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Karolinum Press, 2014. str. 248.

- Kde:
- V_f je max. hodnota banky při bezplatném pojištění,
 - V – max. hodnota banky bez pojištění,
 - V_{I+R} – maximální hodnota banky při pojištění a regulaci,
 - V_0 – hodnota firmy,
 - V^* - optimální hodnota firmy bez pojištění,
 - V^{**} - optimální hodnota firmy s pojištěním,
 - D/A – poměr depozita/aktiva,
 - D/A^* - optimální poměr depozita/aktiva bez pojištění,
 - D/A^{**} - optimální poměr depozita/aktiva s pojištěním.

Na základě výše uvedených jevů se domnívám, že ekonomický kapitál, který by banky byly ochotny držet, pokud by neexistovala žádná regulace, bude zpravidla pod úrovní regulatorního kapitálu. Bude tomu zejména proto, že v nákladech na kapitál, které podstatným způsobem ovlivňují volbu kapitálové struktury banky, nejsou obsaženy společenské náklady, které mohou při selhání banky vzniknout a které by měly být vzaty v úvahu při stanovení regulatorního kapitálu.⁵¹ V prostředí zahrnujícím i pojištění bank je rozdíl mezi oběma kategoriemi ještě výraznější.

Elizalde⁵² se zabývá faktory, které mají rozhodující vliv na výši ekonomického a regulatorního kapitálu. Dochází ke zjištění, že nelze regulací obě kategorie sjednotit, protože jejich výše závisí na odlišných faktorech, resp. jsou těmito faktory jinak ovlivňovány. Za nejdůležitější proměnné, které ovlivňují výši ekonomického kapitálu, považuje náklady kapitálu a výši zprostředkovatelské marže. Rostoucí náklady na kapitál očekávaně ovlivňují výši ekonomického kapitálu. Ekonomický kapitál proto bude vyšší než regulatorní kapitál jen v případě dostatečně nízkých nákladů kapitálu. Skutečnost, že banky drží vyšší než regulatorní kapitál, vysvětluje Elizalde obavou bank z tzv. uzavíracích nákladů. Uzavírací náklady nastanou tehdy, pokud regulátor v reakci na nedodržení minimální výše kapitálového poměru odebere bance licenci. Existence rizika uzavření banky regulátorem mění rozhodování banky. Proto skutečný kapitál není totožný ani s ekonomickým ani s minimálním regulatorním kapitálem, neboť banky většinou drží bezpečnostní polštář.⁵³ Druhý sledovaný faktor, zprostředkovatelská marže, má dvojí vliv. Jednak vysoká marže povede akcionáře k větší ochraně hodnoty licence banky udržováním kapitálu na vyšší úrovni, zároveň však od určitého bodu bude díky vysoké marži generován zisk, který bude vytvářet dostatečný polštář proti případným ztrátám. Čím je vyšší hodnota licence banky pro vlastníky, tím vyšší bezpečnostní polštář dobrovolně udržují.⁵⁴

⁵¹ JUROŠKOVÁ, L. *Bankovní regulace a dohled*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2012. str. 60.

⁵² ELIZALDE, A.; REPULLO, R. Economic and Regulatory Capital in Banking: What Is the Difference? *International Journal of Central Banking*. September 2007. s. 87-117 [online]. 2007 [cit. 2016 12 03]. Dostupné z WWW :<<http://www.ijcb.org/journal/ijcb07q3a3.htm>> str. 111.

⁵³ Skutečný kapitál jsou banky motivovány držet nejméně ve výši, která by pokryla neočekávané ztráty navýšené o spodní hranici kapitálu, při které regulátor odejme bance licenci. Podle § 34 odst. 3 ZoB odejme ČNB bance licenci, pokud její kapitálový poměr poklesne pod 1/3 kapitálového poměru stanoveného podle nařízení CRR. Pokud se sníží kapitálový poměr na 2/3 kapitálového poměru stanoveného podle nařízení CRR, uloží ČNB bance některé z opatření uvedených v § 26a ZoB, které mají závažný dopad do správy banky. Nepříznivým důsledkem pro banku je i institut včasného základu podle § 37 a násl. zákona č. 374/2015 Sb. o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu, v platném znění. Včasný zásah může být uskutečněn i za podmínek, že banka dosud splňuje požadavky na kapitálovou přiměřenost.

⁵⁴ DEMSETZ, R.S.; SAIDENBERG M.R.; STRAHAN P.E. Banky, které mají co ztratit: jak hodnota licence ovlivňuje disciplínu. *Finance a úvěr*. Praha: UK Praha, Fakulta sociálních věd, 1997, 47(7), 416-432. ISSN 00151920.

4. Koncept kapitálové přiměřenosti

4.1. Kapitálová přiměřenost a pákový poměr

Ukazatel kapitálové přiměřenosti je jedním z nejdůležitějších nástrojů bankovní regulace. Kapitálovou přiměřenost lze definovat jako „kvantitativní vymezení minimálního kapitálu banky v poměru k jejím aktivům, které má za cíl omezit dopad rizik z bankovních obchodů na její závazky vůči vkladatelům.“⁵⁵ Před implementací směrnice CRD IV byla legální definice obsažena v ustanovení § 12a odst. 1 ZoB: „Banka udržuje průběžně na individuálním základě kapitál minimálně ve výši odpovídající součtu jednotlivých kapitálových požadavků ke krytí rizik...“ a v ustanovení § 43 vyhlášky č. 123/2007 Sb.: „Pro vyjádření kapitálové přiměřenosti...se používá ukazatel kapitálové přiměřenosti, který se rovná 8 % z podílu, v jehož čitateli je kapitál a ve jmenovateli kapitálové požadavky.“ Po implementaci směrnice CRD IV do ZoB novelou č. 135/2014 Sb. je stanoveno, že výše uvedená definice obsažená v § 12a odst. 1 ZoB se uplatní již jen vůči pobočkám bank z jiného než členského státu EU. Úprava kapitálových požadavků bank se sídlem v EU a v EHP je v současnosti obsažena v čl. 92 až 94 nařízení CRR.

Z vyhodnocení, učiněném v předchozí kapitole o výši ekonomického kapitálu, vyplývá, že banky by v případě absence regulace měly v důsledku jevů specifických pro bankovní sektor tendenci směřovat k vyšší míře zadluženosti, než jaká by odpovídala míře podstupovaného rizika. Výše kapitálu banky pak nemusí postačovat k pokrytí neočekávaných ztrát banky a není splněno pravidlo, že ztrátu musejí nést v první řadě vlastníci. Dochází k přesunu reziduálního nároku na věřitele a zároveň v závislosti na rozsahu propojení jednotlivých bank může dojít k ohrožení stability sektoru. Role regulátora je proto nastavit takovou minimální výši kapitálu, která by byla dostatečná pro absorbování budoucích ztrát. Základem konceptu kapitálové přiměřenosti je, že veškeré potenciální ztráty společnosti v budoucnu, spojené s dnešními riziky, by měly být pokryty vlastními zdroji společnosti.⁵⁶ Již existující ztráty by měly být pokryty stávajícím kapitálem vytvořením opravných položek, jak je zobrazeno na grafu č. 1.

Jelikož ekonomický kapitál je téměř vždy pod hranicí regulačního kapitálu,⁵⁷ povede zavedení nebo zpřísnění závazného pravidla kapitálové přiměřenosti k růstu kapitálu nebo k omezení celkového rizika expozic. Podle ekonomické teorie by navýšení vlastního kapitálu

⁵⁵ BAKESŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 487.

⁵⁶ JÍLEK, J. *Finanční Rizika*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2000. str. 226.

⁵⁷ S výjimkou pro nízké náklady vlastního kapitálu.

mělo mít pozitivní vliv na řízení a správu banky, protože s nárůstem investic realizovaných vlastníky v podobě úpisu akcií banky by se měla zvyšovat jejich motivace podílet se na rozhodování.

Ukazatel kapitálové přiměřenosti (kp) lze vyjádřit pomocí rovnice:

$$kp = \frac{\text{regulatorní kapitál}}{\text{rizikově vážená aktiva}}$$

V čitateli je kapitál, který je regulátorem uznán za dostatečně kvalitní, aby mohl být použit ke krytí budoucích ztrát. Jeho vymezení se v čase mění, jak bude uvedeno dále. Ve jmenovateli jsou aktiva a mimorozvahové položky, kterým jsou přiřazeny rizikové váhy. Ukazatel umožňuje zohlednit rizikovost různých druhů aktiv, a nemotivuje tak nahrazovat méně riziková aktiva rizikovějšími, jako je tomu u pákového poměru měřeného jako podíl regulatorního kapitálu na celkových aktivech.

4.2. Ukazatel kapitálové přiměřenosti a pákový poměr

Zatímco ukazatel kapitálové přiměřenosti je konstruován tak, aby zohledňoval při stanovení kapitálového požadavku rizikovost expozic, pákový poměr riziko expozice nezohledňuje a je počítán jako podíl regulatorního kapitálu a celkových expozic.

$$\text{pákový poměr} = \frac{\text{regulatorní kapitál}}{\text{celková expozice}}$$

Výše minimálního pákového poměru je v rámci EU aktuálně diskutována, nicméně pokud by byla stanovena ve výši diskutovaných 3 %, znamenalo by to, že banky mohou mít až 33,3 násobně vyšší hodnotu celkové expozice, než jaký je jejich regulatorní kapitál.

Stanovení rizikových vah při stanovení kapitálové přiměřenosti klade však vyšší požadavek na schopnost ocenit rizikovost aktiv a podrozvahových položek. Oproti tomu výpočet pákového poměru je jednodušší a získané hodnoty jsou porovnatelné napříč institucemi. V případě kombinace obou ukazatelů omezuje regulace pákovým poměrem banky držící spíše méně rizikové expozice, zatímco regulace pomocí ukazatele kapitálové přiměřenosti banky s rizikovějšími expozicemi.

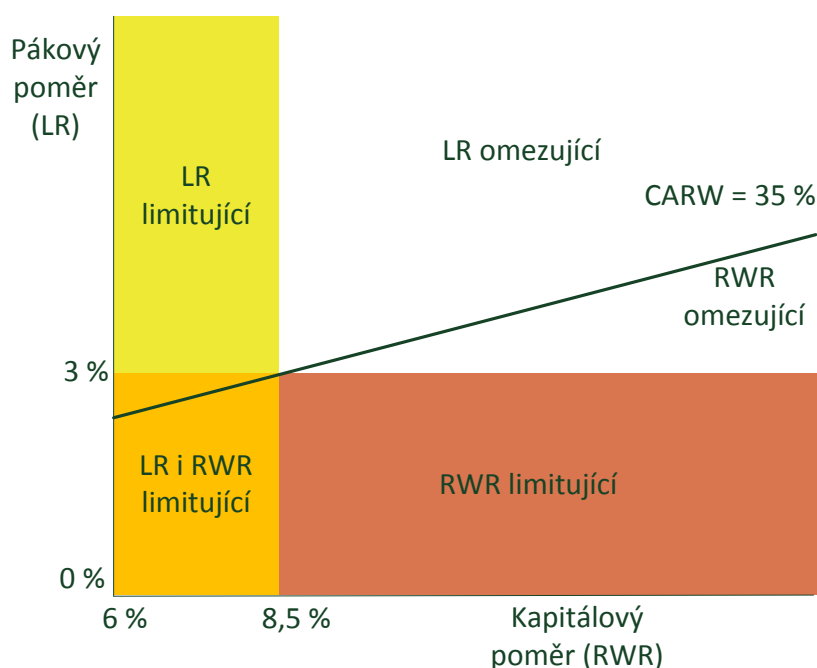
Pro určení vztahu, který z obou regulatorních nástrojů bude pro danou banku omezujícím faktorem, použil Pfeifer⁵⁸ tzv. průměrnou kritickou rizikovou váhu (CARW),

⁵⁸ PFEIFER, L.; HOLUB, L.; PIKHART, Z.; HODULA, M. Role pákového poměru v kapitálové regulaci bankovního sektoru. Zpráva o finanční stabilitě 2015/2016, Praha, Česká národní banka, 2016, s. 135 -146.

kteřá je počítána jako podíl souhrnného pákového a kapitálového poměru:

$$CARW = \frac{\text{pákový poměr}}{\text{kapitálový poměr}}$$

Průměrná kritická riziková váha je taková průměrná riziková váha, při které musí banka dodržet stejný kapitálový požadavek pro splnění pákového poměru jako kapitálového poměru. Na grafu č. 5 je zobrazena situace při stanovení minimálního kapitálového poměru ve výši 8,5 % a pákového poměru ve výši 3 %, kdy CARW je ve výši 35 %. Pokud banka vykazuje nižší hodnotu průměrných rizikových vah, je omezořována regulací pomocí pákového poměru. Naopak pokud má průměrné rizikové váhy vyšší, pak je pro ni omezující regulační nástroj v podobě minimálního kapitálového poměru. Kapitálový poměr jako regulační nástroj může v době hospodářského růstu působit proticyklicky. Důvodem je, že při růstu ekonomiky dochází obecně ke snižování rizikových vah jednotlivých skupin aktiv stanovených na základě interních modelů bank. Kapitálový poměr může působit jako vyrovnávací mechanismus k tomuto trendu.

Graf 5: Omezující vliv pákového a kapitálového poměru při konstantní úrovni CARW

Zdroj: FENDER, I., LEWRICK, U. *Calibrating the leverage ratio*, BIS Quarterly Review, prosinec 2015. [online]. Basel, 2015 [cit 2016-12-17]. Dostupné z WWW: <http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1512f.htm>. (vlastní zpracování)

Zda bude banka omezena regulací kapitálového poměru, anebo regulací pákového poměru tedy závisí na výši jejich průměrných rizikových vah vzhledem k CARW. Pokud však

dojde ke změně limitu kapitálového poměru, dojde rovněž ke změně CARW. Pokud by kritické rizikové váhy měly zůstat neměnné, musí dojít ke změně obou regulatorních nástrojů podle tohoto vztahu:⁵⁹

$$\Delta \text{ pákového poměru} = \text{CARW} \times \Delta \text{ kapitálového poměru}$$

Pokud by nedošlo k vyrovnání na základě uvedeného vztahu, dochází při navýšení kapitálového poměru ke snížení CARW a i banky s méně rizikovými aktivy začnou být více omezovány regulací kapitálového poměru na úkor pákového poměru a při určování regulatorních limitů je nutné věnovat pozornost vzájemnému vztahu obou nástrojů. EBA⁶⁰ na základě dat získaných od evropských úvěrových institucí zjišťuje pozitivní korelaci mezi kapitálovým a pákovým poměrem u velké většiny těchto institucí. Silně kapitálově vybavené banky splňují oba poměrové ukazatele. Nízký pákový poměr však vykazují některé instituce, které se koncentrují na expozice s nízkým rizikem. V České republice představují takové instituce stavební spořitelny s ohledem na zaměření jejich portfolia. V segmentu stavebních spořitelen by také došlo k největšímu snížení kapitálového poměru v případě navýšení rizikových vah. S ohledem na nízkou rizikovost jejich aktiv totiž mohou držet relativně nižší kapitál a zvýšením rizikově vážených aktiv ve jmenovateli poměrového ukazatele kapitálové přiměřenosti by došlo k výraznému růstu tohoto ukazatele. Naopak zvýšení požadavku na kapitálové rezervy by se nemuselo díky nízkým rizikovým vahám projevit navýšením požadavků na kapitál v tomto segmentu.⁶¹

4.3. Rizika v bankovníctví a ukazatel kapitálové přiměřenosti

Jak bylo uvedeno v předešlých kapitolách, je podstata ukazatele kapitálové přiměřenosti stanovit minimální požadavek na regulatorní kapitál s ohledem na podstupovaná rizika. Riziko definuje Mejstřík⁶² jako nejistotu spojenou s budoucími očekávanými výnosy. Jílek⁶³ definuje finanční riziko jako riziko spočívající v potenciální ztrátě subjektu na finančním trhu, tj. nikoli v již existující realizované či nerealizované finanční ztrátě, ale ve

⁵⁹ PFEIFER, L.; HOLUB, L.; PIKHART, Z.; HODULA, M. *Role pákového poměru v kapitálové regulaci bankovního sektoru*. Zpráva o finanční stabilitě 2015/2016, Praha, Česká národní banka, 2016, s. 135 -146. ISBN 978-80-87225-64-6 [online]. 2016 [cit. 2016-11-12]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2015-2016/index.html>. str. 141.

⁶⁰ EBA. EBA report on the leverage ratio requirements under article 511 of CRR. [online] 2016-8 [cit 2016-12-27], dostupný z WWW: <<https://www.eba.europa.eu/-/eba-recommends-introducing-the-leverage-ratio-in-the-eu>>. s. 168.

⁶¹ PFEIFER, L.; HOLUB, L.; PIKHART, Z.; HODULA, M. *Role pákového poměru v kapitálové regulaci bankovního sektoru*. Zpráva o finanční stabilitě 2015/2016, Praha, Česká národní banka, 2016, s. 135 -146. ISBN 978-80-87225-64-6 [online]. 2016 [cit. 2016-11-12]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2015-2016/index.html>.

⁶² MEJSTRÍK, M. a kol. *Bankovníctví v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Karolinum Press, 2014. str. 170.

⁶³ JÍLEK, J. *Finanční trhy a investování*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2009. str. 67.

ztrátě v budoucnosti. Vztah krytí očekávané (již existující) ztráty a neočekávané ztráty je zobrazen na grafu č. 1.

Kašparovská⁶⁴ člení bankovní rizika do následujících skupin:

- a) Úvěrové riziko – je riziko ztráty z důvodu selhání protistrany tím, že nesplní svůj závazek věřiteli.
- b) Tržní riziko – riziko vyplývající z rizika změny cen finančních nebo komoditních nástrojů.
- c) Operační riziko – riziko vyplývající z nesprávného nastavení nebo selhání vnitřních procesů, selhání lidského faktoru a vnějších faktorů.
- d) Riziko likvidity – představuje neschopnost dostát svým závazkům v okamžiku jejich splatnosti.⁶⁵
- e) Ostatní rizika

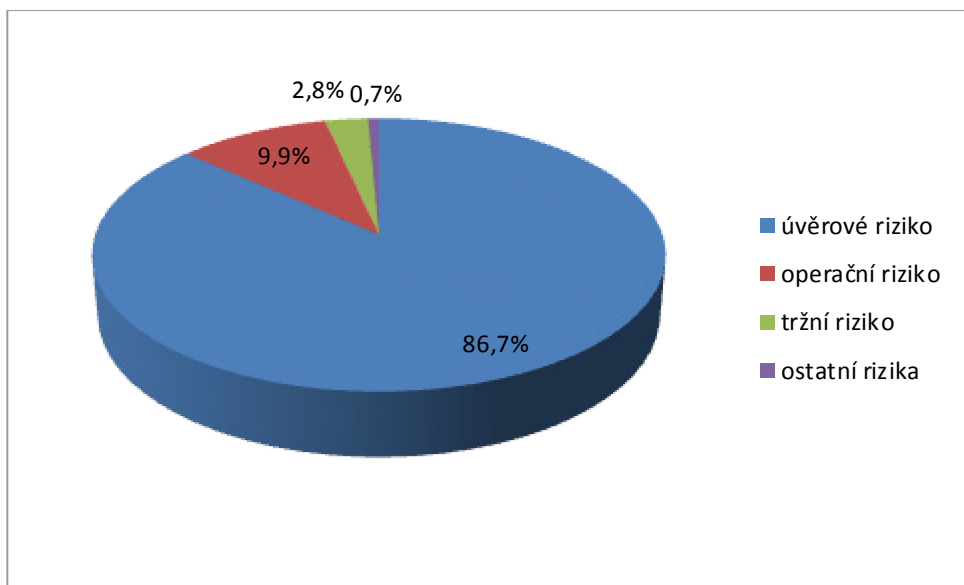
Ukazatel kapitálové přiměřenosti je v současnosti regulatorním nástrojem k zajištění dostatečné výše kapitálu ke krytí úvěrového, tržního a operačního rizika. Podíl jednotlivých druhů rizika na celkových kapitálových požadavcích bank v České republice je zobrazen na grafu č. 6. Nejvyšší požadavek na kapitál představují požadavky na krytí úvěrového rizika (86,7%), operační riziko (9,9 %), tržní riziko (2,8 %) a ostatní rizika (0,7 %).⁶⁶ Nejvyšší zastoupení požadavků ke krytí úvěrového rizika vyplývá z konzervativního modelu českého bankovního sektoru. Podíl kapitálového požadavku k úvěrovému riziku u velkých mezinárodně aktivních bank v EU byl v průměru 80 %, u dalších bank potom nad 85 % celkových kapitálových požadavků.⁶⁷

⁶⁴ KAŠPAROVSKÁ, V. *Řízení obchodních bank*. Vybrané kapitoly. Praha: C.H. Beck, 2006. str. 71.

⁶⁵ Je nutné rozlišovat banky, kterým přechodně chybí likvidita, a banky, které jsou nesolventní. Jen v prvním případě by mohla být poskytnuta tzv. nouzová pomoc v oblasti likvidity v souladu s § 29 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Nesolventní banka je považována za instituci v selhání dle čl. 32 odst. 1 písm. a) směrnice BRRD a pokud budou naplněny i další podmínky stanovené v tomto článku, mělo by dojít k přijetí některého opatření k řešení krize nebo by mělo být přistoupeno k likvidaci banky.

⁶⁶ Z ostatních rizik zejména požadavky k riziku úprav ocenění o úvěrové riziko (*credit valuation adjustment*, CVA).

⁶⁷ EBA. CRD IV – CRR/ Basel III monitoring exercise – results based on data as of 31 december 2015 [online]. 2016 - 9 [cit. 2016-12-29], dostupný z WWW: <<http://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/quantitative-impact-study/basel-iii-monitoring-exercise>> str. 25.

Graf 6: Struktura kapitálových požadavků bank v ČR 2015
 Zdroj: ČNB (vlastní úprava)

Pro řízení rizik a kvantifikace kapitálových požadavků se rozděluje portfolio banky na obchodní a bankovní. Do obchodního portfolia se zařazují pozice ve finančních nástrojích a komoditách držené za účelem obchodování a pozice držené s cílem zajistit pozice v obchodním portfoliu.⁶⁸ Tyto pozice nesmějí podléhat žádnému omezení, pokud jde o jejich obchodovatelnost, a záměr obchodovat musí banka prokázat pomocí strategií, zásad a postupů vytvořených pro řízení portfolia v souladu s čl. 102 a násl. nařízení CRR. Nástroje v obchodním portfoliu se denně přeceňují reálnou hodnotou.

Do bankovního portfolia jsou řazeny finanční a komoditní nástroje nezařazené do obchodního portfolia, u kterých je záměr držet je do splatnosti, a deriváty sloužící k zajištění těchto nástrojů.⁶⁹

4.3.1. Úvěrové riziko

Kašparovská⁷⁰ definuje úvěrové riziko jako „riziko ztráty banky vyplývající ze selhání smluvní strany tím, že nedostojí svým závazkům podle podmínek smlouvy, na základě které se banka stala věřitelem smluvní strany“.

Jílek⁷¹ kreditní riziko dále rozděluje na:

- Přímé riziko, které představuje riziko ztráty ze selhání protistrany u tradičních rozvahových položek. Selhání může spočívat v nemožnosti dlužníka plnit nebo

⁶⁸ Ustanovení čl. 4 odst. 1 bod 86 nařízení CRR.

⁶⁹ DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*, 3. vydání. Praha: Linde, 2005 str. 207.

⁷⁰ KAŠPAROVSKÁ, V. *Řízení obchodních bank*. Vybrané kapitoly. Praha: C.H. Beck, 2006. str.73.

⁷¹ JÍLEK, J. *Finanční trhy a investování*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2009.str. 70.

jeho neochotě plnit. Zvláštním druhem přímého rizika je suverénní riziko spočívající v riziku selhání státu.

- Riziko úvěrových ekvivalentů, které se vztahuje k riziku ztráty souvisejícímu s podrozvahovými položkami. Nařízení CRR⁷² dělí podrozvahové položky na položky s vysokým rizikem (např. úvěrové deriváty, poskytnuté záruky), středním rizikem (např. poskytnuté dokumentární akreditivy), středně nízkým rizikem (např. dokumentární akreditivy obchodovanými komoditami), nízkým rizikem (některé druhy nevyčerpaných úvěrových příslibů s možností neposkytnout plnění v případě zhoršení platební schopnosti dlužníka). Hodnota ekvivalentu je procentuální část z nominální hodnoty podrozvahové položky určená koeficientem, který je stanoven podle rizikovosti podrozvahové položky.⁷³
- Vypořádací riziko představuje riziko ze selhání v procesu vypořádání transakce, kdy byla hodnota již protistraně dodána, ale nebylo dosud poskytnuto protiplnění. Ztráty vzniklé v souvislosti s vypořádacím rizikem při úpadku německé banky Herstatt byly jedním z důvodů, které vedly ke vzniku Basilejského výboru pro bankovní dohled.⁷⁴
- Riziko koncentrace portfolia je rizikem vyplývajícím vůči vysoké angažovanosti vůči jedné nebo více ekonomicky propojeným osobám. Z důvodu omezení tohoto rizika se stanovuje maximální výše expozice v poměru k regulatornímu kapitálu banky, případně další kapitálové požadavky ke krytí tohoto rizika.⁷⁵ Aktuálně diskutovanou otázkou v souvislosti s nárůstem suverénního rizika je zavedení maximálních pravidel angažovanosti na expozice vůči státům, na které se v současnosti limity nevztahují.

⁷² Viz. příloha č. I nařízení CRR.

⁷³ Pro standardizovaný přístup v souladu s čl. 111 odst. 1 nařízení CRR jsou stanoveny koeficienty 0% pro nejméně rizikové až 100 % pro položky s vysokým rizikem. Stanovení kapitálového požadavku pro deriváty upravuje odlišně čl. 371 a násl. nařízení CRR. Pokud se jedná o OTC deriváty je stanoven dodatečný kapitálový požadavek k riziku úvěrových úprav v ocenění nástrojů podle čl. 381 a násl. nařízení CRR. Kapitálový požadavek není zvýšen, pokud se jedná o uznatelný zajišťovací nástroj.

⁷⁴ BCBS. A brief history of the Basel Committee [online]. BASEL: BIS, 2013-7 [cit. 2016-12-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>> str. 1.

⁷⁵ Limity angažovanosti stanovuje čl. 395 nařízení CRR ve výši 25 % regulatorního kapitálu s výjimkami týkajícími se expozic v obchodním portfoliu, expozic vůči institucím a některých dalších expozic uvedených v čl. 400 nařízení CRR.

4.3.2. Tržní riziko

Tržní riziko je definováno jako riziko ztráty z pohybu tržních cen rozvahových a podrozvahových položek. Jílek⁷⁶ mezi tržní rizika řadí:

- Úrokové riziko – riziko ztráty vzniklé z důvodu pohybu tržní ceny nástroje citlivé na změnu úrokové míry.
- Akciové riziko – riziko ztráty vzniklé v důsledku změn cen nástrojů citlivých na ceny akcií.
- Komoditní riziko – riziko ztráty vzniklé v důsledku změny cen nástrojů citlivých na ceny komodit.
- Měnové riziko - riziko ztráty vzniklé v důsledku změny cen nástrojů citlivých na měnové kurzy.

BCBS⁷⁷ řadí mezi tržní rizika i riziko selhání a riziko úvěrového rozpětí pro obchodní portfolio. K bankovnímu portfolio se stanovují kapitálové požadavky pouze k měnovému riziku a komoditnímu riziku. Přesné vymezení bankovního a obchodního portfolio je zásadní z důvodu zamezení regulatorní arbitráže spočívající v přesouvání položek mezi oběma portfolio a je součástí nových standardů *Minimum capital requirements for market risk* vydaných BCBS v lednu 2016. Otázka přesného vymezení bankovního a obchodního portfolio v souladu s výše uvedeným standardem BCBS je v současné době předmětem legislativních prací k rozsáhlé revizi nařízení CRR.

4.3.3. Operační riziko

Operační riziko je definováno jako riziko ztráty vyplývající z nedostatečných nebo selhávajících interních procesů, systémů, lidského faktoru nebo vyplývající z vnějších vlivů. Operační riziko zahrnuje i riziko právní a nezahrnuje riziko reputační a strategické.⁷⁸ Operační riziko je ze své podstaty obtížně měřitelné.

Jílek⁷⁹ dělí operační riziko na tyto kategorie:

- Transakční riziko představuje riziko ztráty související s neúmyslnými chybami, ke

⁷⁶ JÍLEK, J. *Finanční Rizika*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2000. str. 75.

⁷⁷ BCBS. *Minimum capital requirements for market risk*. [online]. Basel: BIS, 2016 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/publ/d352.htm>> str. 5.

⁷⁸ BCBS. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework* [online]. Comprehensive version. Basel : BIS, 2006 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>> str. 144.

⁷⁹ JÍLEK, J. *Finanční Rizika*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2000. str. 95.

kterým dojde při realizaci transakce, např. při zúčtování obchodů.

- Riziko operačního řízení je riziko vyplývající z chyb na různé úrovni řízení, včetně nedodržování stanovených limitů pro obchodování, podvodného jednání nebo v důsledku neautorizovaného přístupu.
- Riziko systémů je rizikem ztráty vzniklé chybou v systémech podpory, především v počítačových systémech, chybami v přenosu dat, v nesprávném informování vedení banky nebo v nesprávném plánování nahodilých událostí.

5. Vývoj regulace kapitálové přiměřenosti

Vývoj regulace kapitálové přiměřenosti je spojen s činností Basilejského výboru pro bankovní dohled. BCBS (původně pod názvem výbor pro regulaci a dohled) byl založen guvernéry centrálních bank G 10 při Bance pro mezinárodní platby (*Bank for International Settlement*, BIS) se sídlem v Basileji v roce 1974 v reakci na turbulence na finančních trzích související s rozpadem Brettenwoodského systému. Bezprostředním podnětem pro založení BCBS se stal úpadek německé banky Herstatt a následný pád Franklin National Bank způsobený vysokými devizovými ztrátami.⁸⁰ Důležitým znakem činnosti BCBS a jím vydávaných standardů je, že se nejedná o právně závazné dokumenty a právní závaznost získávají teprve tehdy, pokud získají podobu formálního pramene práva. Přesto není na pravidla vydávaná BCBS nahlíženo jako na klasické *soft law*, a to z důvodu napojení výboru na některé mezinárodní instituce (např. EU), které závaznost těchto pravidel zajišťují.⁸¹

BCBS v roce 1975 přijal Konkordát za účelem lepší mezinárodní spolupráce v oblasti dohledu nad pobočkami a dceřinými společnostmi zahraničních bank, který byl v roce 1983 revidován novelou, která posílila spolupráci hostitelského a domovského státu. V reakci na dluhovou krizi v Latinské Americe se BCBS zaměřil na řešení problému zhoršujícího se kapitálového poměru mezinárodně působících bank a v roce 1988 byl schválen dokument s názvem *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards* označovaný jako Basel I.

⁸⁰ BCBS. A brief history of the Basel Committee [online]. Basel : BIS, 2013 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z WWW: <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>> .

⁸¹ ČERVENKOVÁ, L. Význam Basel II a III pro evropskou bankovní regulaci a dohled. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [online]. 2012, č. 1, s. 73-81. [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6102>>.

5.1. Basel I

Basel I představoval první mezinárodní standard upravující kapitálový poměr ve výši 8 % s termínem implementace do konce roku 1992. Tento poměr byl navržen jako podíl způsobilého kapitálu na rizikově vážených aktivech. Jediným rizikem, které bylo do výpočtu vah zahrnuto, bylo kreditní riziko, které bylo vnímáno jako hlavní příčina pádu bank.⁸² Ostatní rizika ve standardu řešena nebyla a výslovně byla ponechána diskrece národním autoritám v otázce kreditního, investičního, měnového rizika a úvěrové angažovanosti, aby stanovila povinnost dodržovat potřebný kapitálový polštář.⁸³

Regulační kapitál byl rozlišen na tzv. Tier 1, který je jádrovým kapitálem (core capital) a Tier 2, do kterého jsou zařazeny některé další zdroje jako například nevykázané rezervy, rezervy z přecenění, hybridní instrumenty, dlouhodobý podřízený dluh. Pro výpočet kapitálového poměru se zohledňovaly odečitatelné položky, například goodwill od Tier 1. Poměr jádrového kapitálu Tier 1 k rizikově váženým aktivům musel být nejméně ve výši 4 %.

Aktiva byla násobena rizikovými vahami stanovenými ve standardu. Váhy byly stanoveny ve výši 0 % pro hotovost, pohledávky vůči zemím OECD a jejich centrálním bankám, 20 % pro pohledávky vůči bankám se sídlem v členských zemích OECD, 50 % pro pohledávky z hypoték a 100 % pro pohledávky za soukromým sektorem a za nečlenskými státy OECD. Podrozvahové položky byly nejprve násobeny konverzním faktorem.

Výpočet kapitálového poměru podle Basel I byl sice jednoduchý, přesto se stal brzy terčem kritiky. Podle Juroškové⁸⁴ se kritika zaměřila na následující oblasti:

- Přiřazení výše rizikových vah ve výši 100 % u všech pohledávek za soukromým sektorem bez ohledu na rating, které nijak neodráželo ekonomickou pozici protistrany. Rovněž nulová riziková váha vůči členským státům OECD se stala problematickou v okamžiku rozšiřování OECD o další státy.
- Nedostatečná úprava otázky odečitatelných opravných položek.
- Přestože snahou Basel I bylo narovnat konkurenční prostředí a vytvořit rovné podmínky (*level playing fields*) mezinárodně působících bank, nebylo tohoto cíle dosaženo z důvodu příliš velké diskreční pravomoci ponechané národním regulátorům.

⁸² JUROŠKOVÁ, L. *Bankovní regulace a dohled*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2012. str. 62.

⁸³ BCBS. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*. [online]. Basel : BIS, 1988 [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: <<http://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf>> str. 9.

⁸⁴ JUROŠKOVÁ, L. *Bankovní regulace a dohled*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2012. str. 63.

- Basel I se zaměřuje pouze na kreditní riziko a jiná rizika nejsou upravována.
- Poskytnuté záruky a garance byly převážně ignorovány.

V roce 1996 byl přijat významný dodatek Basel I⁸⁵, který bývá často označován jako Basel 1,5. S ohledem na rostoucí obchodní činnost mezinárodně působících bank na finančních trzích narůstala míra tržního rizika, kterému byly banky vystaveny. Dodatkem k Basel I došlo k zohlednění tržního rizika do výpočtu kapitálové přiměřenosti, a s tím související povinnost rozlišovat portfolio na bankovní a obchodní.

Stanovení kapitálových požadavků k tržnímu riziku bylo umožněno jednak standardní metodou, ve které se nejprve stanovily kapitálové požadavky pro jednotlivé kategorie tržního rizika (úrokové, akciové, měnové, komoditní), které se sčítaly, nebo se umožnilo využití interních modelů. Interní modely založené na metodě *Value at Risk* (VaR) bylo možné použít pro výpočet kapitálového požadavku k finančnímu riziku, nikoli však pro požadavek k úvěrovému riziku. Metoda VaR spočívá na odhadu maximální ztráty, ke které může na určité hladině spolehlivosti dojít.

Ke krytí tržního rizika bylo bankám dovoleno použít novou kategorii méně kvalitního kapitálu Tier 3. Jako Tier 3 bylo umožněno použít například krátkodobý podřízený dluh s minimální původní splatností nejméně 2 roky a tzv. uzavírací klauzulí. Ta stanovila podmínku, že jistina ani příslušenství nástroje zařazeného do Tier 3 nesmí být splaceny, pokud by tím došlo k poklesu kapitálové přiměřenosti pod minimální úroveň.

Výpočet ukazatele kapitálové přiměřenosti podle Basel 1,5 po zahrnutí tržního rizika je vyjádřen rovnicí:

$$kp = \frac{\text{regulatorní kapitál}}{RVA_{kr} + 12,5 * KP_{tr}} \geq 0,08$$

Kde: kp je ukazatel kapitálové přiměřenosti,

RVA_{kr} - kapitálový požadavek k úvěrovému riziku,

KP_{tr} - kapitálový požadavek k tržnímu riziku.⁸⁶

Basel I se i přes kritiku stal rozšířeným souborem pravidel, jehož použití značně přesahovalo členskou základnu BCBS.⁸⁷ Přetrvávaly však výše uvedené nedostatky spočívající mimo jiné

⁸⁵ BCBS: *Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks* [online]. Basel : BIS, 1996 [cit. 2016-11-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs24.htm>>.

⁸⁶ Kapitálové požadavky se násobí hodnotou 12,5, jelikož se nejedná o rizikově vážená aktiva, ale přímo o kapitálový požadavek.

v nedostatečné kalibraci rizikových vah zohledňující ekonomickou realitu dlužníka, v umožnění regulatorní arbitráže za účelem snižování kapitálových požadavků například formou sekuritizace a v nedostatečném zohlednění technik pro snížení rizika.⁸⁸ S ohledem na vývoj na finančním trhu bylo zřejmé, že úprava regulace kapitálové přiměřenosti v Basel I se stala nedostatečnou a byly zahájeny práce na vytvoření nového souboru pravidel.

5.2. Basel II

V roce 1999 BCBS vydal konzultační materiál s názvem *A New Capital Adequacy Framework* a další konzultační materiály následovaly v roce 2001 a 2003. Finální dokument označovaný jako Basel II byl publikován v roce 2004 s názvem *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework*. Jelikož v tomto materiálu věnoval BCBS pozornost především bankovnímu portfoliu, byl v červenci 2005 vydán dodatek k úpravě tržního rizika a v červnu 2006 souhrnná verze Basel II pod názvem *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a revised Framework – comprehensive version*.⁸⁹ Pravidla Basel II měla být uplatněna od konce roku 2006 a přístupy založené na interních modelech od konce roku 2007.

Do evropského práva byla pravidla Basel II implementována směrnicemi č. 2006/48/ES⁹⁰ a směrnicí č. 2006/49/ES.⁹¹ Dohromady směrnice tvořily legislativní balík označovaný jako CRD (*Capital Requirements Directive*). Směrnice byly přijaty v režimu tzv. minimální harmonizace.

Do českého právního řádu byla ustanovení směrnice CRD, upravující kapitálovou přiměřenost bank, implementována zákonem č. 120/2007 Sb. Nové ustanovení § 12a odst. 8 ZoB obsahovalo zmocnění ČNB k vydání vyhlášky, kterou se stanoví pravidla pro výpočet kapitálové přiměřenosti, a v květnu 2007 vydala ČNB vyhlášku č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry.

⁸⁷ BCBS. *A brief history of the Basel Committee* [online]. Basel : BIS, 2015 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>>.

⁸⁸ BCBS: *A new capital adequacy framework* [online]. Basel : BIS, 1999 [cit. 2016-11-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs50.htm>> str. 9.

⁸⁹ BCBS. *A brief history of the Basel Committee* [online]. Basel : BIS, 2015 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>>.

⁹⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu.

⁹¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí.

V červenci 2009 reagoval BCBS na finanční krizi vydáním souboru dokumentů, které měly odstranit některé slabiny Basel II (*Enhancements to the Basel II framework a Revisions to the Basel II market risk framework*).

Směrnice CRD byla poprvé novelizována směrnicí č. 2009/83/ES provádějící změny technického charakteru. V reakci na finanční krizi bylo přistoupeno k druhé revizi (CRD II).⁹² CRD II se zaměřovala na zvýšení kapitálových požadavků, nové postupy při dohledu a podmínky pro zařazení hybridních instrumentů do kapitálu banky. Ještě před schválením CRD II zahájila Evropská komise konzultační proces ke směrnici CRD III,⁹³ která zejména odrážela nové dokumenty vydané BCBS k Basel II a upravovala i otázku odměňování.⁹⁴

Základními cíli Basel II bylo podle BCBS posílení stability mezinárodního bankovního systému, zajištění rovných podmínek pro mezinárodně aktivní banky a zlepšení řízení rizik.⁹⁵ Mejstřík⁹⁶ uvádí i další cíle jako umožnění volby přístupu pro výpočet tržního, operačního a úvěrového kapitálového požadavku, zohlednění různé rizikivosti subjektů (oproti jednotné sto procentní rizikové váze pro soukromý sektor dle Basel I) a zavedení operačního rizika do výpočtu kapitálových požadavků.

Pravidla Basel II jsou vystavěna na třech pilířích. Kromě kapitálových požadavků zařazených do prvního pilíře je přidán druhý pilíř upravující bankovní dohled a třetí pilíř tržní disciplína.

5.2.1. Basel II – první pilíř

Výpočet kapitálové přiměřenosti podle Basel II nově zahrnoval kromě úvěrového a tržního rizika rovněž riziko operační. Rovnice pro výpočet kapitálové přiměřenosti se po zahrnutí kapitálových požadavků k operačnímu riziku změnila následovně:

⁹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/111/ES ze dne 16. září 2009, kterou se mění směrnice 2006/48/ES, 2006/49/ES a 2007/64/ES, pokud jde o banky přidružené k ústředním institucím, některé položky kapitálu, velkou angažovanost, režimy dohledu a krizové řízení.

⁹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/76/EU ze dne 24. listopadu 2010, kterou se mění směrnice 2006/48/ES a 2006/49/ES, pokud jde o kapitálové požadavky na obchodní portfolio a resekuritizace a o dohled nad zásadami odměňování.

⁹⁴ ČERVENKOVÁ, L. Význam Basel II a III pro evropskou bankovní regulaci a dohled. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [online]. 2012, č. 1, s. 73-81. [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6102>> str. 78.

⁹⁵ BCBS. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework [online]. Comprehensive version. Basel : BIS, 2006 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>> str. 2.

⁹⁶ MEJSTŘÍK, M. a kol. *Bankovnictví v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Karolinum Press, 2014. str. 260.

$$kp = \frac{\text{regulatorní kapitál}}{RVA_{kr} + 12,5 * (KP_{tr} + KP_{op})} \geq 8\%$$

Basel II umožnil, oproti Baselu I, použít ke stanovení kapitálových požadavků složitějších modelů i u dalších rizik než jen u požadavků vztahujících se k tržnímu riziku. Tento přístup měl napomoci přibližování regulatorního a ekonomického kapitálu bank.⁹⁷ Metody výpočtu kapitálových požadavků pro jednotlivé druhy rizik byly stanoveny:

Úvěrové riziko	Tržní riziko	Operační riziko
Standardizovaná metoda	Standardní metoda	Základní metoda
Metoda interní ratingu – základní	Interní model	Standardní metoda
Metoda interního ratingu - pokročilá		Pokročilá metoda

a) Úvěrové riziko

Standardizovaná metoda je základní metodou pro měření úvěrového rizika. Oproti výpočtu kapitálového požadavku podle Basel I je stanoveno vyšší rozpětí hodnot rizikových vah od 0 % do 150 %. Riziková váha je přiřazena na základě externího ratingu, pokud je k dispozici. Ratingy mohou být jednak vyžádané ratingy, které byly stanoveny na základě hodnocené osoby, nebo nevyžádané ratingy stanovené ratingovou agenturou z vlastního rozhodnutí. Výše kapitálového požadavku k rozvahové položce je stanovena jako součin rizikové váhy a výše expozice. V případě podrozvahových položek je tento součin násoben konverzním faktorem. Standardizovaný přístup umožňuje využít nástroje pro snižování rizika (např. kolaterál nebo zajišťovací deriváty).

Klíčovým faktorem, který ovlivňuje výši kapitálového požadavku expozice, je rating stanovený externí agenturou. Proto je možné použít jen rating vydaný agenturou, která splňuje podmínky objektivity, nezávislosti, transparentnosti a přístupnosti informací, dostatku zdrojů a důvěryhodnosti. Zcela zásadní postavení, které bylo v pravidlech Basel II svěřeno ratingovým agenturám, bývá často označováno za jednu z příčin poslední finanční krize.⁹⁸

⁹⁷ Ekonomického kapitálu ve smyslu výše kapitálu drženého dobrovolně bankou pro krytí očekávaných ztrát na určité hladině pravděpodobnosti.

⁹⁸ Viz. např. MUSÍLEK, P. Příčiny globální finanční krize a selhání regulace. *Český finanční a účetní časopis*. 2008, roč. 3, č. 4, s 6 - 20 [online]. Praha, 2008 [cit 2016-25-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.vse.cz/polek/download.php?jn=cfuc&pdf=285.pdf>>.

Ratingové hodnocení totiž zejména u sekuritizovaných produktů často neodpovídalo ekonomické realitě. Principiální selhání nastalo v situaci, kdy aktiva, která by v případě jejich ponechání v bilanci banky měla nízký rating, byla „zabalena“ do poolu, postoupena na tzv. jednotky pro speciální účel (*special purpose vehicle*, SPV) a oceněna vysokým ratingem. Po vypuknutí finanční krize byly ratingové agentury obviňovány z manipulace s ratingy ve prospěch klientů. Za toto jednání byla například agentura Standard & Poor's ve Spojených státech povinna zaplatit jako vyrovnání částku 1,4 mld. dolarů. V rámci EU došlo ke zpřísnění činnosti ratingových agentur v reakci na finanční krizi nařízením č. 1060/2009⁹⁹ a regulace směřuje k odstranění přístupu spočívajícím v mechanickém přebírání externího ratingu.¹⁰⁰

Metoda interního ratingu je založena na vnitřních modelech banky. Její použití podléhá schválení regulátora. Výpočet kapitálového požadavku spočívá na stanovení vstupních parametrů, jimiž jsou:

- Pravděpodobnost selhání (PD – *probability of default*) protistrany během uvažovaného období.
- Ztráta při selhání (LGD – *loss given default*) jako procentuální výše ztráty v případě selhání z celkové expozice.
- Výše expozice při selhání (EAD – *exposure at default*) je celková expozice, která je vystavena riziku selhání protistrany.
- Splatnost (M – *maturity*).

V základní metodě interního ratingu je odhadován bankou jen parametr PD a ostatní parametry jsou stanoveny regulátorem. V pokročilém modelu banky odhadují i ostatní parametry.

Celkově nové nastavení výpočtu v Basel II umožňovalo výrazné snížení kapitálových požadavků k úvěrovému riziku. Zejména se to projevilo u bank používajících přístup IRB. V roce 2007, kdy začalo vykazovat kapitálové požadavky v ČR pět bank, došlo již v prvních měsících k poklesu celkových kapitálových požadavků u těchto bank až o 22 %. Přestože byla tato metoda s použitím interního ratingu navržena pro největší banky, využívají tuto metodu i střední banky s ohledem na možnost lépe kalibrovat modely a dosáhnout snížení celkového

⁹⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1060/2009 ze dne 16. září 2009 o ratingových agenturách.

¹⁰⁰ BCBS. *Revisions to the Standardised Approach for credit risk - second consultative document*. [online]. Basel : BIS, 2015 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/publ/d347.htm>>.

kapitálového požadavku. Tato úspora kapitálu se v českých bankách projevila už v prvním roce zavedení IRB modelů.

b) Tržní riziko

Výpočet tržního rizika byl umožněn shodně s dodatkem k Basel I standardní metodou spočívající v tzv. blokovém přístupu, kdy se sčítají kapitálové požadavky jednotlivých expozic. Při výpočtu je možné zohlednit krátké a dlouhé vzájemné pozice. U úrokového a akciového rizika je rozlišováno specifické a obecné riziko expozice.

Interní modely jsou založeny na VaR metodách a k jejich využití pro stanovení kapitálových požadavků je třeba souhlasu regulátora. Nejčastěji používanými modely jsou metoda variancí a kovariancí, simulace Monte Carlo a historická simulace.

c) Operační riziko

Nově kalkulovanými požadavky v Basel II jsou požadavky k operačnímu riziku. Jak bylo již uvedeno výše, je operační riziko obtížné kvantifikovat. Jeho význam však narůstá s ohledem na stále složitější procesy, které jsou v bankách realizovány. V roce 2005 byl při hodnocení dopadů zavedení Basel II na český bankovní sektor odhadován podíl kapitálových požadavků k operačnímu riziku na celkových kapitálových požadavcích ve výši 8 % a jeho zavedení činilo v roce 2008 přibližně 10 % celkových kapitálových požadavků.

Základní metodou pro výpočet kapitálového požadavku je metoda základního indikátoru. Kapitálový požadavek je vypočten podle následujícího vzorce:

$$K_{bia} = \frac{[\sum(GI_{1..n} \times \alpha)]}{n}$$

Kde: K_{bia} je kapitálový požadavek k operačnímu riziku,

GI - roční hrubý příjem,

n - počet předchozích třech let, ve kterých byl hrubý příjem kladný,

α - koeficient 15 % stanovený na základě odhadu poměru požadavku k operačnímu riziku na celkovém požadavku.

Metoda základního indikátoru představuje jednoduchý způsob stanovení kapitálového požadavku k operačnímu riziku, ale podle Basel II by banky měly přistoupit k měření operačního rizika některou ze složitějších metod, kterými jsou standardizovaná metoda a pokročilé přístupy AMA (*advanced measurement approaches*).

Standardizovaná metoda je založena na obdobném principu jako metoda základního indikátoru. Jednotlivé aktivity banky jsou však rozděleny do osmi kategorií. Ke každé kategorii je přiřazen faktor β vyjadřující závislost operačního rizika na příjmu dané obchodní linie. Celkový kapitálový požadavek k operačnímu riziku se získá jako tříletý průměr součtu požadavků pro jednotlivé obchodní linie.

Pokročilý přístup spočívá ve stanovení parametrů pro kalkulaci operačního rizika samotnou bankou. Činnost bank je opět rozdělena do jednotlivých obchodních linií, ale zároveň jsou stanoveny kategorie typů ztrát. Na základě historických dat je odhadnuta distribuční funkce rozdělení ztrát a kapitálové požadavky stanoveny na základě metody VaR.¹⁰¹ Mezi metody AMA patří např. metoda rozdělení ztrát, metoda vnitřních měření a metoda analýzy scénářů.

Výhodou využití metody AMA je možnost zohlednit pojištění ke snížení požadavku na kapitál k operačnímu riziku, a to až o 20 %.

Pokročilé přístupy bylo možné použít ke kalkulaci rizika opět jen na základě souhlasu regulátora. Basel II umožňuje za předpokladu splnění určitých podmínek kombinovat metodu AMA se standardizovanou metodou nebo metodou základního indikátoru pro některé obchodní linie.

5.2.2. Basel II – druhý pilíř

Druhý pilíř Basel II se zabývá otázkou efektivního dohledu a vymezuje čtyři klíčové principy.

Prvním principem je, aby banky měly nastaveny procesy pro hodnocení kapitálové přiměřenosti s ohledem na jejich rizikový profil a strategii pro zachování kapitálu. Pro splnění tohoto požadavku mají banky samy zavést takové procesy ICAAP (*internal capital adequacy assessment proces*), aby byly schopny správně vyhodnotit potřebnou výši kapitálu s ohledem na jimi podstupovaná rizika.

Druhý princip klade požadavky na subjekt vykonávající výkon dohledu. Ten by měl přezkoumávat a vyhodnocovat vnitřní proces banky ICAAP, schopnost banky sledovat a plnit regulační pravidla týkající se kapitálové přiměřenosti. V případě nedodržení požadavků ze strany banky by měl vykonavatel dohledu zasáhnout, k čemuž mají být nadáni dostatečnou pravomocí.

¹⁰¹ KAŠPAROVSKÁ, V. *Řízení obchodních bank. Vybrané kapitoly*. Praha: C.H. Beck, 2006. str. 144.

Třetí princip spočívá na předpokladu, že kapitálové požadavky stanovené na základě třetího pilíře nepokrývají veškerá rizika, kterým je banka vystavena. Proto by měl dohledový orgán od bank očekávat, že budou držet kapitál na vyšší úrovni, než jaká by odpovídala požadavku prvního pilíře. Zároveň by měl mít možnost bance takovou povinnost stanovit.

Podle čtvrtého principu by orgán dohledu měl zasáhnout co nejdříve, aby zabránil poklesu kapitálového poměru pod stanovenou úroveň, a zároveň požadovat po bance okamžitá opatření k nápravě. Mezi tato opatření patří zesílení dohledu, omezení výplaty dividend, příprava a implementace plánu na obnovu kapitálu nebo okamžité navýšení vlastního kapitálu.

Druhý pilíř klade vysoké nároky jednak na banky samotné, ale rovněž na subjekty vykonávající dohled. Banka i dohledový orgán musí nejen hodnotit plnění kapitálové přiměřenosti bankou podle prvního pilíře, ale vyžaduje se od nich schopnost vyhodnotit souhrnné riziko, kterému jsou banky vystaveny, a o toto riziko upravit požadovaný kapitálový poměr. Ve třetí kapitole jsem se zabýval teoretickými aspekty optimální kapitálové struktury a mohlo by se zdát, že díky druhému pilíři dochází ke sjednocení regulatorního a ekonomického kapitálu. Domnívám se, že tomu tak není. Interní proces vyhodnocení kapitálového poměru bankou sice pracuje s termínem ekonomický kapitál, ale v tomto pojetí představuje tento termín spíše určitou úroveň podstupovaného rizika.¹⁰²

5.2.3. Basel II – třetí pilíř

Třetí pilíř doplňuje proces dohledu a minimální kapitálové požadavky. K posílení tržní disciplíny má podle BCBS přispět stanovení požadavků na transparentnost a zveřejňování informací bankami tak, aby účastníci finančního trhu byli schopni vyhodnotit informace týkající se kapitálu, procesů hodnocení rizik, rizikových expozic i kapitálové přiměřenosti.¹⁰³

Podle Juroškové¹⁰⁴ se jedná o důležité doplnění pravidel, protože zveřejňování informací umožní finančním institucím i dalším účastníkům trhu lépe vyhodnotit finanční pozici banky a díky tomu lze očekávat větší tlak na banky.

Zásadní otázkou de lege ferenda je, jak široce vymezený obsah informací by měl být bankami zveřejňován. Vyšší transparentnost výkaznictví bank je ve zcela zřejmém rozporu

¹⁰² AMBROŽ, L. *Měření rizika ve financích*. 1. vydání. Praha: Ekopress, 2011., str. 220.

¹⁰³ BCBS. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework* [online]. Comprehensive version. Basel : BIS, 2006 [cit. 2016-12-4]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>> str. 226.

¹⁰⁴ JUROŠKOVÁ, L. *Bankovní regulace a dohled*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2012. str. 75.

s institutem bankovního tajemství a obchodního tajemství, pokud by byla poskytována jiná, než agregovaná data.

5.3. Finanční krize a kritika Basel II

Problémy na hypotečním trhu ve Spojených státech v roce 2007, které odstartovaly prozatím poslední velkou finanční krizi, začaly být okamžitě analyzovány ve vztahu k regulatorním pravidlům. Ačkoliv Basel II teprve vstupoval v platnost, soustředila se kritika i na tato pravidla.

Jako jeden ze základních nedostatků Basel II je uváděn jeho procyklický charakter.¹⁰⁵ V období ekonomické konjunktury jsou protistrany hodnoceny příznivějším ratingem, čímž dochází ke snižování rizikových vah umožňujícímu využití vyšší finanční páky. Banky mohou poskytovat větší množství úvěrů a vytváří se prostředí k růstu spekulativní bubliny. Při jejím splasknutí jsou banky nuceny vytvářet opravné položky snižující jejich regulatorní kapitál, který jsou nuceny doplnit. S ohledem na zhoršující se podmínky na trhu je navýšení kapitálu však obtížné. Banky přistupují ke snížení úvěrové aktivity a nastává situace označovaná jako „credit crunch“, která dále prohlubuje problémy na trhu.

S objemem úvěrů, které přispěly k vytvoření cenové spirály na nemovitostním trhu úzce souvisí problém sekuritizace. Rovněž v tomto směru je Basel II předmětem kritiky. Sekuritizace představuje způsob, jak vyvést aktiva mimo bilanci banky převodem na SPV. Následně jsou vydány cenné papíry, které jsou kryty příjmy z podkladových aktiv (*asset backed securities*). Banky postoupením portfolia na SPV vyvádějí portfolio mimo svou bilanci a získávají dodatečné prostředky, ze kterých mohou znovu poskytovat úvěry. Sekuritizace tak prohlubuje problém procykličnosti, a zároveň však byla využita k regulatorní arbitráži. Díky tzv. tranšování dosahovaly emitované cenné papíry vyšších kreditních ratingů, než jaké by mělo samotné portfolio.¹⁰⁶

S výše uvedeným souvisí i často vyslovovaná kritika přílišného spoléhání na rating stanovený externí ratingovou agenturou. Během finanční krize se projevilo, že ratingové agentury neposkytovaly objektivní a nezávislé ratingy, a tím umožnily obcházení regulatorních pravidel. Na vině je samotný model výkonu činnosti ratingových agentur

¹⁰⁵ PAVLÁT, V. *Regulace a dohled nad finančními trhy*. 2. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. str. 70.

¹⁰⁵ JUROŠKOVÁ, L. *Bankovní regulace a dohled*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2012. str. 75.

¹⁰⁶ MUSÍLEK, P. Příčiny globální finanční krize a selhání regulace. Český finanční a účetní časopis. 2008, roč. 3, č. 4, s 6 - 20 [online]. Praha, 2008 [cit 2016-12-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=cfuc&pdf=285.pdf>> str. 15.

spočívající v tom, že za rating platí agentuře emitent hodnoceného nástroje.¹⁰⁷ Na druhou stranu však dosud nebyl nalezen uspokojivý způsob, jak mechanismus hodnocení pomocí externího ratingu nahradit, byť se BCBS na tuto problematiku v současnosti zaměřuje.¹⁰⁸

Jako nedostatečné se projevíly i interní modely bank, které Basel II umožnil za účelem sofistikovanějšího měření rizika. Interní modely postavené na VaR metodě umožnily výrazné snížení rizikových vah, které se projevíly na snížení regulatorního kapitálu drženého bankami. Na obhajobu užití interních modelů podle Basel II uvádí Cannata,¹⁰⁹ že naopak Basel II ukládá bankám povinnost, aby na základě interních modelů hodnotily veškerá související rizika s jejich činnostmi v rámci procesu ICAAP. Dohledové orgány navíc nemají být jen pasivními příjemci výstupů z interních modelů bank, ale modely podléhají jejich schválení před zavedením do praxe a postupně má být hodnocena jejich správnost. Proces zavádění interních modelů představoval však novou situaci pro banky i pro dohledové orgány a řešení byla hledána ve stylu „learning by doing“. V tomto směru pak přišla finanční krize příliš brzy na to, než aby mohl být systém řádně nastaven.

6. Basel III a CRD IV

Finanční krize odhalila nedostatečnou úroveň kapitálové vybavenosti bank i další nedostatky bankovní regulace. I přes dílčí úpravy Basel II provedené v roce 2009, vztahující se především k otázce sekuritizace a obchodnímu portfoliu, bylo zřejmé, že je nutné provést zásadní přehodnocení současného regulatorního rámce. Výsledkem bylo přijetí souboru pravidel označovaných jako Basel III, která byla publikována v prosinci 2010 (*Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems* a *Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*).

Basel III vychází ze zkušeností získaných během finanční krize a ačkoliv jeho cíle jsou velmi obdobné jako cíle stanovené v Basel II, představuje komplexnější a více striktní rámec, než tomu bylo u předchozí verze. Cíle, kterého má být dosaženo, je zajištění odolnosti bankovního systému a jeho schopnosti absorbovat finanční i ekonomické šoky, a tím snížit

¹⁰⁷ The High Level Group of Financial Supervision in the EU (The de Larosière Group): The Report. Ec.europa.eu [online]. Brusel, 2009 [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf>str. 9.

¹⁰⁸ BCBS. Revisions to the Standardised Approach for credit risk - second consultative document [online]. Basel : BIS, 2015 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/publ/d347.htm>>.

¹⁰⁹ CANNATA, F.; QUAGLIARIELLO M. *The Role of Basel II in the Subprime Financial Crisis: Guilty or Not Guilty?* January 2009. CAREFIN Research Paper No. 3/09 [online]. 2009 [cit. 2016-11-30]. Dostupné na WWW: <<https://ssrn.com/abstract=1330417>> str. 12.

riziko, že dojde k přelítí krize do reálné ekonomiky, jako se tomu stalo během poslední finanční krize. Cílem je i zlepšení řízení rizik, posílení transparentnosti a informační otevřenosti bank.¹¹⁰

Cipra¹¹¹ uvádí základní opatření Basel III následovně:

- Významná změna v kvalitě i kvantitě regulatorního kapitálu, aby banky byly schopny absorbovat neočekávané ztráty.
- Vytváření kapitálových rezerv v období konjunktury pro krizová období.
- Vyšší pokrytí rizik, které se ukázalo v období finanční krize jako nedostatečné. Především se jedná o rizika související se sekuritizací, úvěrovým rizikem protistrany a tržním rizikem protistrany. V rámci využití modelů VaR by měla mít historická data nižší význam.

Vyšší kapitálové požadavky jsou stanoveny ke krytí kreditního rizika protistrany. To je reakcí na vývoj během finanční krize, kdy banky utrpěly vysoké ztráty v důsledku přecenění finančních nástrojů. Zvláštní kapitálové požadavky jsou stanoveny pro krytí tržního rizika obchodů s OTC deriváty (*credit valuation adjustment, CVA*). V souvislosti se změnou výpočtu kapitálového požadavku k obchodnímu portfoliu se očekával v rámci EU až čtyřnásobný nárůst kapitálového požadavku k obchodnímu portfoliu.¹¹²

Stanovení kapitálového požadavku ke krytí rizika tržního portfolia je předmětem rozsáhlé změny provedené novým standardem BCBS publikovaným v lednu 2016.¹¹³ V rámci IRB přístupu by mělo dojít ke zpřísnění požadavků na schválení a hodnocení IRB modelů, nahrazení metod VaR metodou *Expected Shortfall*, kterou by měla být stanovena nejen pravděpodobnost ztráty nad stanovenou úroveň, ale i její výše (souvisí s problémem tzv. *long tail* rozdělení ztrát). Standardní přístup by nově měl být nastaven k citlivějšímu měření rizika. Celkově

¹¹⁰ BCBS. *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. [online]. Basel : BIS, 2011 [cit. 2016-12-5]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>> str. 1.

¹¹¹ CIPRA, T. *Riziko ve financích a pojišťovnictví: Basel III a Solvency II*. 1.vydání. Praha: Ekopress, 2015. str. 328.

¹¹² V českém bankovním sektoru nemají banky významná obchodní portfolia, proto nárůst kapitálových požadavků k obchodnímu portfoliu není významný.

LAUŠMANOVÁ, M. *Basel III - dopady regulace* [online]. 2010 [cit. 2017-01-08]. Dostupné z WWW: <http://www.csas.cz/static_internet/cs/Komunikace/Tiskove_centrum/Prezentace_novinari/Prilohy/101208_Basel_III_dopady_regulace.pdf>.

¹¹³ BCBS. Minimum capital requirements for market risk. [online]. Basel: BIS, 2016 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/publ/d352.htm>>.

by mělo docházet ke sblížení obou přístupů. Nově jsou upraveny i některé otázky týkající se zajištění a diverzifikace portfolia. Se změnami souvisí rovněž vymezení ostřejší hranice mezi obchodním a bankovním portfoliem banky.¹¹⁴

Rovněž dochází k postupné kalibraci modelů zaváděním, resp. úpravou tzv. kapitálových podlah (*capital floor*), které jsou stanoveny jako procento rizikově vážených aktiv stanovených na základě standardizovaného přístupu.

Postupně nově vydávané standardy měnicí nebo doplňující původní standard Basel III jsou natolik podstatné, že někdy je hovořeno o těchto standardech jako o Basel IV.

- Zařazení pákového poměru do standardu pro zabránění růstu bilančních i mimobilančních položek.
- Přijetí standardů krátkodobé i dlouhodobé likvidity. Ke krytí krátkodobé likvidity je stanoven požadavek krytí likvidity (*liquidity coverage ratio*, LCR) - jako podíl vysoce likvidních aktiv a podíl odlivu pasiv během 30 dní těžké krize, který musí být větší než 100 %.

Novým nástrojem pro řízení střednědobé likvidity je požadavek čistého stabilního financování (*net stable funding ratio*, NSFR). NSFR je počítáno jako podíl dostupných stabilních finančních zdrojů a požadovaného objemu stabilních finančních zdrojů, který musí být vyšší než 100 %. Cílem je zajistit, aby banky byly schopny plánovat svou likviditu v horizontu jednoho roku tak, aby časové rozložení zdrojů (čitatel NSFR) odpovídalo rozložení jejich užití (jmenovatel NSFR). Pasivům v čitateli i aktivům ve jmenovateli jsou přiřazeny váhy podle splatnosti.

- Zlepšení corporate governance bank, zvýšení dostupnosti informací a celkové tržní disciplíny.

6.1. Implementační fáze Basel III

Implementace nového regulatorního rámce má probíhat postupně tak, aby byla realizovatelná bez významných zásahů do reálné ekonomiky. Bankám se tak má poskytnout dostatečný čas k navýšení kapitálu na požadovanou úroveň ze zadržených zisků nebo emisí

¹¹⁴ Změny v obchodním portfoliu podle nového standardu BCBS jsou součástí aktuálně diskutovaných změn v rámci změnového balíčku nařízení CRR a směrnice BRRD připraveném Evropskou komisí.

nových kapitálových nástrojů. Jak je uvedeno v tabulce č. 2 Basel III předpokládá od roku 2013 s postupným navyšováním CET 1 v roce 2013 na 3,5 %, na úroveň 4,5% v roce 2015, postupným zaváděním bezpečnostní rezervy od roku 2016 do roku 2019 a zavedením dodatečného požadavku pro systémově významné banky. Od roku 2013 pak bude plynout lhůta pro vyloučení kapitálových nástrojů, které podle Basel III nespĺňují požadavky pro zařazení do Tier 1 a Tier 2. Od roku 2014 rovněž bude docházet k úpravám vztahujícím se k novým odpočitatelným položkám od kapitálu.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
CET 1	3,5%	4%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%
bezpečnostní rezerva				0,625%	1,25%	1,875%	2,5%
CET 1 + bezpečnostní rezerva	3,5%	4%	4,5%	5,13%	5,75%	6,38%	7%
rezerva pro systémově významné banky							1%-2,5%
odpočty od CET 1		20%	40%	60%	80%	100%	100%
Tier 1		4,5%	5,5%	6%	6%	6%	6%
Tier 1+Tier 2	8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%
Tier 1+Tier 2+bezpečnostní rezerva	8%	8%	8%	8,625%	9,25%	9,875%	10,5%
vyloučení kapitálových nástrojů nesplňující požadavky na kapitál	ve lhůtě 10 let počínající běžet od roku 2013						
požadavek krytí likvidity			60%	70%	80%	90%	100%
požadavek čistého stabilního financování						zavedení standardu	

Tabulka 2: Fáze implementace Basel III

Zdroj: BCBS. *Basel III Monitoring Report* [online]. Basel: BIS, 2016 [cit. 2016-12-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/publ/d354.htm>> (vlastní zpracování)

6.2. Implementace Basel III v Evropské unii (CRD IV)

Regulatorní rámec v EU v souvislosti s finanční krizí prošel významnými strukturálními změnami. V souladu se závěry tzv. Larosiérový zprávy¹¹⁵ byla změněna institucionální struktura dohledu vznikem Evropského systému dohledu nad finančním trhem (ESFS). ESFS tvoří na mikroobezřetnostní úrovni dohledu Evropský orgán pro bankovníctví (EBA),¹¹⁶ Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (EIOPA)¹¹⁷ a

¹¹⁵ The High Level Group of Financial Supervision in the EU (The de Larosière Group): *The Report*. Ec.europa.eu [online]. Brusel, 2009 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf>.

¹¹⁶ Založeno nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1093/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro bankovníctví), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/78/ES.

Evropským orgán pro cenné papíry a trhy (ESMA).¹¹⁸ Na makrobezpečnostní úrovni dohledu je zřízena Evropská rada pro systémová rizika (ESRB).¹¹⁹

Larosiérova zpráva dále vyzvala EU k vytvoření harmonizovanější právní úpravy finančního trhu a jelikož při implementaci směrnice CRD III vznikaly rozdíly v národních úpravách, které by mohly vytvářet překážky pro řádné fungování finančního trhu, byla pro implementaci pravidel Basel III zvolena kombinace směrnice¹²⁰ a poprvé i nařízení¹²¹. Směrnice i nařízení tvoří legislativní balíček označovaný jako CRD IV. Směrnice upravuje přístup do bankovníctví, a nařízení pak konkrétní pravidla pro ochranu a dohled v bankovním sektoru, která jsou v této podobě přímo závazná a nevyžadují provedení do národní právní úpravy.¹²²

V souvislosti s vytvářením bankovní unie se hovoří i o tzv. čtvrtém pilíři v podobě jednotného regulačního rámce (single rulebook) tvořeného CRD IV a směrnicí BRRD, doplňující jednotný mechanismus dohledu, jednotný mechanismus pro řešení krizí a jednotný systém pojištění vkladů.

Charakteristickým znakem nové úpravy je vysoký počet nelegislativních a prováděcích nařízení vydávaných Komisí na základě čl. 290 a čl. 291 Smlouvy o fungování EU, kterými jsou přijímány regulační technické normy, které vypracovává EBA. EBA je rovněž oprávněna v řadě otázek vydávat obecné pokyny, kterými přispívá k jednotnému uplatňování regulačních pravidel.¹²³

Legislativní rámec CRD IV vychází z Basel III, přesto však není jeho zcela věrnou

¹¹⁷ Založeno nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1094/2010, ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/79/ES.

¹¹⁸ Založeno nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1095/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy), o změně rozhodnutí č. 716/2009/ES a o zrušení rozhodnutí Komise 2009/77/ES.

¹¹⁹ Zřízena nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1092/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o makrobezpečnostním dohledu nad finančním systémem na úrovni Evropské unie a o zřízení Evropské rady pro systémová rizika.

¹²⁰ Směrnice č. 2013/36/EU ze dne 26. června 2013 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o obezpečnostním dohledu nad úvěrovými institucemi a investičními podniky.

¹²¹ Nařízení č. 575/2013 ze dne 26. června 2013 o obezpečnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012.

¹²² ČERVENKOVÁ, L. Význam Basel II a III pro evropskou bankovní regulaci a dohled. Časopis pro právní vědu a praxi. [online]. 2012, č. 1, s. 73-81. [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6102>> str. 79.

¹²³ Obecné pokyny vydává EBA na základě čl. 16 nařízení č. 1093/2010.

kopii. Na některé rozdíly poukazuje Kabelík¹²⁴:

1. V nařízení CRR není oproti Basel III stanoven minimální pákový ukazatel. CRR sice v čl. 429 stanoví způsob výpočtu, ale nikoliv jeho závaznou výši.
2. Zavádění požadavku pro krytí likvidity LCR má být podle čl. 460 CRR zcela provedeno v roce 2018, tedy o rok dříve, než jak je navrhováno v Basel III.
3. CRR neobsahuje kapitálový požadavek k úvěrovému riziku protistrany při uzavření OTC derivátu mezi bankami a nefinančními společnostmi, které nejsou centrálně zúčtovány, pokud tyto transakce nepřekračují prahové limity dle nařízení EMIR.¹²⁵
4. S ohledem na význam malých a středních podniků na hospodářský růst jsou podporovány úvěry těmto subjektům tím, že je zaveden podpůrný koeficient 0,7619. Tím je úvěrování malých a středních podnikatelů zvýhodňováno.
5. Nařízení požaduje po bankách alespoň jednou za dva roky poskytovat hlášení o deseti největších expozicích vůči neregulovaným finančním subjektům na konsolidovaném základě. Účelem je získání informací orgánem dohledu pro případné řešení problému se stínovým bankovníctvím.

Dalšími rozdíly, které ovlivní celkové požadavky na kapitál bank, je zahrnutí rezervy pro krytí rizika jiné systémově významné instituce upravené v CRD IV. Rozdíl je i ve vymezení osobní působnosti, protože zatímco basilejská pravidla jsou stanovena pro mezinárodně působící banky, představuje CRD IV regulační rámec pro bankovníctví obecně. V následujícím textu vycházím z regulačních pravidel, jak byla přijata v rámci CRD IV.

Do českého právního řádu byla směrnice CRD IV implementována se zpožděním novelou ZoB č. 135/2014 Sb. Obezřetnostní vyhláška č. 123/2007 Sb. byla zrušena a dočasně nahrazena vyhláškou č. 23/2014 Sb. Současná prováděcí úprava částí CRD IV vztahující se k tématu této práce je obsažena především ve vyhlášce č. 163/2014 Sb., o výkonu činnosti dohledu, v části třetí hlavy druhé, která upravuje kapitálové rezervy. Ustanovení týkající se výpočtu kapitálové přiměřenosti se vztahují pouze na pobočky zahraničních bank, přičemž vyhláška kopíruje příslušná ustanovení nařízení CRR.

¹²⁴ KABELÍK, K. *Bankovní regulace: Trendy a dopady* [online]. 1. Praha: Česká bankovní asociace, 2015 [cit. 2016-11-10]. ISBN 978-80-260-7979-8. Dostupné z: <https://www.czech-ba.cz/sites/default/files/cba_banking_regulation_trends_and_impacts_karel_kabelik.pdf>.

¹²⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 ze dne 4. července 2012 o OTC derivátech, ústředních protistranách a registrech obchodních údajů.

6.3. Regulační kapitál podle CRD IV

Základní myšlenkou nového kvalitativního i kvantitativního vymezení regulačního kapitálu podle nové regulace je, že musí být schopen absorbovat ztráty, kterým by banka mohla být vystavena. Jako nezpůsobilý k tomuto účelu je vyloučen kapitál Tier 3. Za celkový způsobilý kapitál je považován součet kapitálu Tier 1 a kapitálu Tier 2, přičemž kapitál Tier 2 může být použit jen do výše jedné třetiny Tier 1.

Tier 1 je označován jako tzv. „going concern capital“ a Tier 2 za tzv. „gone concern capital“. Tier 1 se dále rozděluje na kmenový kapitál CET 1 a vedlejší kapitál AT 1.

Do CET 1 mohou být zařazeny jen nejkvalitnější složky kapitálu, jakými jsou splacené akcie, nerozdělený zisk minulých období, některé druhy povinných rezerv. Seznam kapitálových nástrojů, které mohou být zařazeny do CET 1, vypracovává EBA pro všechny formy kapitálových nástrojů v každém členském státě. Aby mohl být kapitálový nástroj do CET 1 zařazen, musí mimo jiné splnit podmínky, že je zcela splacen, jako první absorbuje ztrátu, není ani nepřímo financován emitující bankou, nemá splatnost a v případě úpadku nebo likvidace banky představuje reziduální nárok společníků. Výše CET 1 se snižuje o tzv. odpočitatelné položky, kterými je například goodwill a jiná nehmotná aktiva, odložené daňové pohledávky, ztráta běžného období, vlastní akcie, investice do menšinového podílu.

Rovněž nástroje zařazené do AT 1 musí splnit vysoké nároky, aby bylo zajištěno, že budou moci v budoucnu pokrýt případné ztráty obdobným způsobem jako CET 1. Blíže se podmínkám pro zařazení nástroje do AT 1 věnuji v následující kapitole vztahující se k podmíněně konvertibilním dluhopisům.

Do kapitálu Tier 2 jsou zařazovány nástroje, které jsou způsobilé k uhrazení ztráty banky v případě jejího úpadku. Do Tier 2 je možné zařadit hybridní nástroje a podřízený dluh, pokud splňují stanovená kritéria (např. splatnost delší pěti let), emisní ážio spojené s těmito nástroji a obecné rezervy do výše 1,25 % rizikově vážených aktiv při STA přístupu a 0,6 % rizikově vážených aktiv při metodě IRB.

Z kvantitativního hlediska musí být udržován kapitál jednotlivých kategorií ve výši:

a) $\frac{CET\ 1}{RVA} \geq 4,5\%$

b) $\frac{Tier\ 1}{RVA} \geq 6\%$

$$c) \frac{Tier\ 1+Tier\ 2}{RVA} \geq 8\ %$$

Přechodné ustanovení CRR¹²⁶ umožňovalo stanovit ČNB do konce roku 2014 nižší kapitálový poměr pro CET 1 (v rozmezí 4 až 4,5 %) a pro Tier 1 (v rozmezí 5,5 až 6 %). Tato diskrece je stanovena v § 20d ZoB, kterým je ČNB zmocněna formou opatření obecné povahy stanovit v daných limitech závazný kapitálový poměr. ČNB tuto diskreci využila a v říjnu 2014¹²⁷ stanovila kapitálové poměry na nejvyšší přípustné míře. ČNB toto rozhodnutí odůvodnila odkazem na závěry dopadové studie, která prokázala, že instituce splní požadované limity, přičemž cílem ČNB bylo předejít v přechodném období případnému snížení kapitálového poměru, který by musely instituce po konci tohoto období doplňovat. Tento krok ČNB reflektuje charakteristický rys českého bankovního sektoru, a sice že regulatorní kapitál je tvořen téměř výhradně nejkvalitnější složkou CET 1. Vysoký podíl na CET 1 přitom tvoří nerozdělený zisk předchozích období. Dodatečný kapitál AT 1 v podstatě není zastoupen vůbec.

6.4. Kapitálové rezervy

Během finanční krize se projevilo kapitálové vybavení bank jako nedostatečné a zároveň byl kritizován procyklický charakter Basel II. V novém regulatorním rámci je proto počítáno s dodatečnými kapitálovými nástroji, které by tyto nedostatky odstranily. Směrnice CRD IV¹²⁸ rozlišuje tyto druhy kapitálových rezerv, které souhrnně tvoří kombinovanou kapitálovou rezervu:

- i) Bezpečnostní kapitálová rezerva,
- ii) Proticyklická kapitálová rezerva,
- iii) Kapitálová rezerva pro systémově významné instituce (globální a jiné),
- iv) Kapitálová rezerva pro krytí systémového rizika.

Ustanovení o kombinované kapitálové rezervě je implementováno v §12m a násl. ZoB¹²⁹ a v prováděcí vyhlášce č. 163/2014 Sb., o výkonu činnosti bank. Pokud banka nedodrží požadavek na kombinovanou kapitálovou rezervu je povinna do pěti dnů předložit

¹²⁶ Ustanovení čl. 465 CRR.

¹²⁷ ČNB. Opatření obecné povahy ze dne 16. října 2014 č.j. 2014/47553/CNB/560 [online] 2007-10 [cit. 2016-12-16]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/legislativa/obezretne_podnikani/index.html>.

¹²⁸ Ustanovení čl. 128 směrnice CRD IV.

¹²⁹ Po přechodnou dobu do konce roku 2015 byla kombinovaná kapitálová rezerva upravena v § 12d až 12l ZoB.

ke schválení ČNB plán na obnovení kapitálu.¹³⁰ Zároveň je omezena ve výplatě poměrné části zisku. Nejvyšší rozdělitelná částka je stanovena čl. 141 CRD IV¹³¹ ve vztahu k výši kapitálového poměru následovně:

CET 1 nad celkovým kapitálovým požadavkem pilířů 1 a 2	Nejvyšší rozdělitelná částka zisku
75-100	60
50-75	40
25-50	20
0-25	0

Tabulka 3: Pravidla pro stanovení nejvyšší rozdělitelné částky zisku (v %)

Zdroj: ČNB¹³² (vlastní zpracování)

Pokud ČNB předložený plán obnovy kapitálu neschválí, může uložit bance, aby navýšila ve stanovené lhůtě na určenou výši,¹³³ nebo uložit přísnější omezení rozdělení zisku.¹³⁴

Kombinovaná kapitálová rezerva klade požadavek na kapitál nad požadavky prvního i druhého pilíře. Podle Sůvové by však nemělo dojít ke zdvojení požadavku pro případ, že v rámci dohledu bylo bance předepsáno krytí rizik, které jsou již třeba i jen z části kryty některou z kapitálových rezerv.¹³⁵

6.4.1. Bezpečnostní kapitálová rezerva

Cílem bezpečnostní rezervy je vytvořit dostatečný kapitálový polštář pro případ nepříznivého vývoje. Bezpečnostní rezerva má být podle čl. 129 CRD IV¹³⁶ stanovena ve výši 2,5 % rizikově vážených aktiv a k jejímu krytí musí být použit nejkvalitnější kapitál CET 1. Celkově kapitálová bezpečnostní rezerva zvyšuje minimální kapitálový poměr na 10,5 %. Pokud by během zátěžového testu s nepříznivým scénářem došlo k prolomení bezpečnostní

¹³⁰ Ustanovení § 12m odst. 4 ZoB.

¹³¹ Ustanovení § 68 vyhlášky č. 163/2014 Sb., o výkonu činnosti bank.

¹³² ČNB. Zpráva o finanční stabilitě 2015/2016, Praha, Česká národní banka, 2016, ISBN 978-80-87225-64-6 [online] 2016 [cit. 2017-10-01]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2015-2016/index.html> str. 89.

¹³³ Ustanovení § 26 odst. 2 písm. a) bod 13 ZoB.

¹³⁴ Ustanovení § 26 odst. 2 písm. f) ZoB.

¹³⁵ SŮVOVÁ, H. Co jsou a co přinesou bankám kapitálové rezervy? ČNB [online]. 2013 [cit. 2017-1-11]. Dostupné z WWW: <https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2013/cl_13_131129_suvova_bankovnictvi.html>.

¹³⁶ Ustanovení § 12n ZoB.

kapitálové rezervy, měla by banka povinnost předložit kapitálový plán, který bude obsahovat i tzv. rezervu kapitálového plánování.

6.4.2. Proticyklická kapitálová rezerva

Proticyklická kapitálová rezerva má působit jako záchranná brzda v případě přehřívání ekonomiky a naopak umožnit úvěrování během krize. Sazbu proticyklické rezervy stanovuje ČNB ve výši 0 až 2,5 % z celkových rizikově vážených aktiv opatřením obecné povahy. Vhodnost stanovené sazby přezkoumává ČNB čtvrtletně a při vyhodnocení přihledne jednak k celkovému výkonu ekonomiky, k úvěrovému cyklu, tempu růstu úvěru a k doporučením ESRB. Sazba proticyklické kapitálové rezervy se pro jednotlivé banky stanoví na základě vážených průměrů sazeb, ve kterých má banka své úvěrové expozice. Banka tak používá pro celkovou kalkulaci i sazby jiných států. ČNB je však oprávněna stanovit sazbu pro jiný stát odlišně. Sazba kapitálové rezervy je v současnosti stanovena na 0,5%. Při zvýšení sazby musí být sazba použita nejdříve za jeden rok od vydání opatření obecné povahy, aby se bankám poskytlo dostatek času pro splnění tohoto dodatečného kapitálového požadavku. Lhůta může být zkrácena jen ve výjimečných případech.

6.4.3. Kapitálová rezerva pro systémové riziko a systémově významné banky

Stanovení dodatečných kapitálových požadavků systémově významným institucím je spojeno se snahou řešit problém „too big too fail“, morální hazard velkých bank a systémová rizika spojená s destabilizací finančního trhu v případě selhání těchto bank. Cílem stanovení dodatečných rezerv je jednak snížit riziko úpadku systémově významných bank zvýšením jejich schopnosti absorbovat ztráty a jednak snížit dopad případného úpadku na finanční systém. Kapitálová rezerva pro krytí systematického rizika tak má sloužit ke krytí necyklických systémových nebo makroobezřetnostních rizik.¹³⁷ Klíčovými faktory pro určení systémové významnosti banky podle BCBS jsou: velikost, provázanost s trhem, obtížná nahraditelnost, komplexnost, přeshraniční propojenost.¹³⁸

CRD IV rozlišuje globálně systémově významné instituce (GSVI) a jiné systémově významné instituce (JSVI). GSVI je určována na konsolidovaném základě a určujícími kritérii jsou velikost skupiny, propojenost s finančním trhem, nahraditelnost poskytovaných služeb a

¹³⁷ Recitál 58 a čl. 133 odst. 1 směrnice CRD IV.

¹³⁸ BCBS. *Global systemically important banks: Assessment methodology and the additional loss absorbency requirement, Consultative Document* [online]. Basel : BIS, 2011 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs201.pdf>>.str. 2.

přeshraniční činnost skupiny.¹³⁹ GSVI se řadí do kategorií dle významnosti, kterým je přiřazena sazba ve výši 1 až 3,5 %. JSVI jsou instituce, jejichž selhání může představovat vyšší riziko pro finanční systém, i když nebyly zařazeny mezi GSVI. Sazba kapitálové rezervy pro JSVI může být stanovena maximálně ve výši 2 % rizikově vážených aktiv. Při zařazení banky mezi JSVI postupuje ČNB podle pokynů EBA¹⁴⁰ a v současné době je zařazeno mezi JSVI šest konsolidačních celků, kterým ale prozatím nebyly stanoveny dodatečné požadavky na kapitál.

Povinnost udržovat dodatečné kapitálové rezervy ke krytí systémového rizika může ČNB uložit bance nebo bankám, které mají obdobný rizikový profil, pokud dospěje k závěru, že tato banka nebo banky přispívají k růstu systémového rizika finančního sektoru. Sazba kapitálové rezervy se stanoví nejméně ve výši 1 % k rizikově váženým aktivům a stanovuje se v násobcích 0,5 procentního bodu. Povinnost stanovuje ČNB opatřením obecné povahy.

6.5. Pákový poměr

Pákový poměr stanovený jako poměr kapitálu Tier 1 na celkové expozici banky má zabránit především nárůstu aktiv, kterým je přiřazena nízká váha. U rizikovějších aktiv by měl být nástrojem pro omezení růstu expozic spíše ukazatel kapitálového poměru. Nicméně pákový poměr může účinkovat i jako „záchranná brzda“ v případě chybně stanovených vah pro výpočet rizikově vážených aktiv. Vztahem kapitálového poměru a pákového poměru jsem se zabýval v kapitole č. 4.2. V materiálech BCBS je navrhována výše pákového poměru 3 %.¹⁴¹ Nařízení CRR v čl. 429 stanovuje způsob výpočtu pákového poměru, ale jeho výše je diskutována a bude pravděpodobně součástí připravované revize nařízení CRR. EBA uvádí, že stanovení pákového poměru by nemělo výrazně ovlivnit schopnost bank poskytovat úvěry. Ovlivněna by byla zejména činnost národních rozvojových bank¹⁴², které ze své podstaty mají největší podíl expozic vůči státům. Dopad pákového poměru se však výrazně zvyšuje při plošném zavedení hodnoty 3,5 % a výše.¹⁴³

¹³⁹ Výběr GSVI upravuje regulační technická norma (nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) č. 1222/2014 ze dne 8. října 2014, kterým se doplňuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/36/EU, pokud jde o regulační technické normy pro upřesnění metodiky určování globálních systémově významných institucí a vymezení podkategorií globálních systémově významných institucí).

¹⁴⁰ Pokyn EBA/GL/2014/10.

¹⁴¹ BCBS. *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. [online]. Basel : BIS, 2011 [cit. 2016-12-5]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>> str. 63.

¹⁴² V českém prostředí se předpokládá transformace Českomoravské záruční a rozvojové banky na národní rozvojovou banku v roce 2017.

¹⁴³ EBA. *EBA report on the leverage ratio requirements under article 511 of CRR*. [online]. 2016 - 8 [cit. 2016-12-27], dostupný z WWW: <<https://www.eba.europa.eu/-/eba-recommends-introducing-the-leverage-ratio-in-the-eu>>.

7. Nárůst požadavků na kapitál jako stimul rozvoje podmíněně konvertibilních nástrojů

7.1. Dopad Basel III/CRD IV na kapitál bank

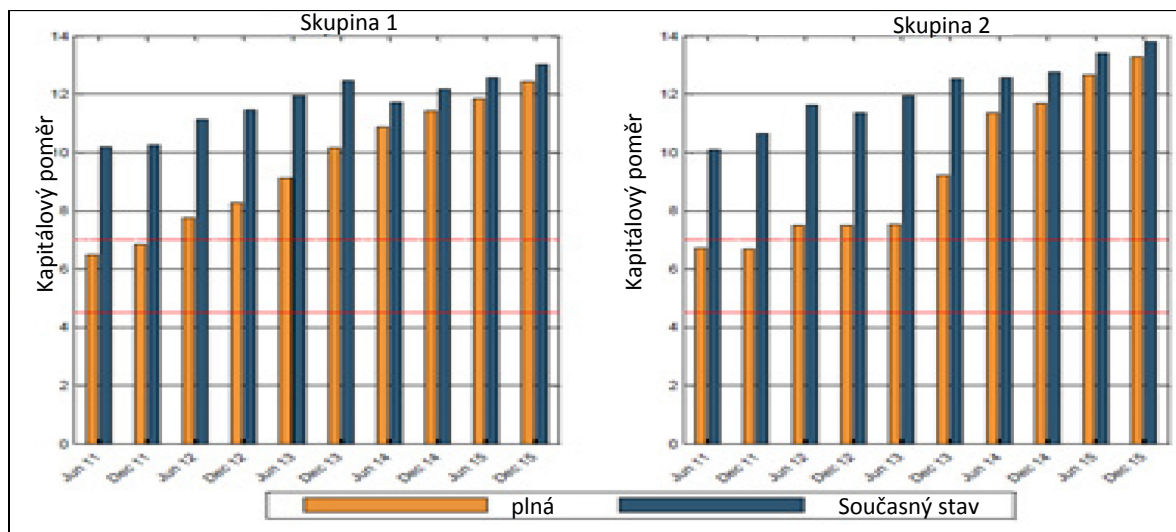
V následujícím textu se soustředím na potřebu navýšení kapitálových zdrojů v souvislosti s implementací pravidel Basel III/CRD IV v prostředí EU a ČR a dále na rozvoj relativně nových instrumentů, které nárůst kapitálových požadavků zapříčinil.

Bezprostředním dopadem implementace standardů Basel III je postupné navyšování kapitálových požadavků podle časového harmonogramu uvedeného v tabulce 2. Při plné implementaci regulatorních pravidel musí banky držet kapitál CET 1 nejméně na úrovni 7 % RVA, Tier 1 na úrovni 8,5 % a po zahrnutí bezpečnostní rezervy celkový kapitál na úrovni 10,5 %. Systémově významné instituce jsou navíc povinné držet další kapitálové rezervy. Zároveň je nutné kalkulovat se změnou podmínek pro zařazení jednotlivých nástrojů do nejkvalitnější kategorie CET 1, ale i se zpřísněním podmínek pro zařazení nástroje jako kapitálu AT 1 nebo Tier 2. Výrazné rozdíly v hodnotě kapitálového poměru CET 1 v případě použití stávající metodiky a metodiky při plné implementaci je patrný z grafu č. 7, na kterém žlutý sloupec zobrazuje výši kapitálového poměru při plné implementaci a modrý sloupec při současné.

Stav připravenosti bank na plnou implementaci pravidel Basel III/CRD IV pravidelně monitoruje EBA na reprezentativním vzorku evropských bank. EBA banky, u kterých provádí šetření, rozděluje na skupiny¹⁴⁴ podle jejich velikosti a mezinárodní působnosti. U obou skupin je vidět znatelný nárůst kapitálového poměru ve sledovaném období na úroveň mírně nad 12 % u skupiny 1, resp. nad 13 % u skupiny 2. Rovněž je patrný trend významného snižování rozdílu mezi ukazatelem stanoveným podle stávajících přechodných pravidel a pravidel při plné implementaci. U skupiny 1 byl nárůst kapitálového poměru zapříčiněn nárůstem kapitálu CET 1 téměř o 60 % a poklesem rizikových vah o 20 %. Navýšení kapitálu se projevilo i vzrůstem ukazatele pákového poměru z hodnoty blízko 3 % v roce 2013 na hodnotu blížící se 4,5 % (skupina 1), resp. 5 % (skupina 2). Nárůst od roku 2013 je částečně

¹⁴⁴ První skupinu tvoří mezinárodně aktivní banky s výší kapitálu CET 1 nejméně 3 miliardy EUR a druhou skupinu všechny ostatní.

přičitatelný změně metodiky pro výpočet ukazatele, která byla poprvé použita v prosinci 2013.¹⁴⁵

Graf 7: Vývoj ukazatele poměru CET 1

zdroj: EBA146

Na grafu č. 8 je zobrazena chybějící výše kapitálu podle jednotlivých kategorií. V červnu 2011 při zohlednění bezpečnostní kapitálové rezervy ve výši 2,5 % chyběl bankám ze skupiny 1 kapitál CET 1 ve výši 242 mld. EUR pro splnění kapitálového poměru CET 1 ve výši 7 %, celkový kapitál Tier 1 ve výši 36,5 mld. EUR pro splnění poměru 8,5 % a celkový kapitál ve výši 485,4 mld. EUR pro splnění kapitálového poměru 10,5 %.¹⁴⁷

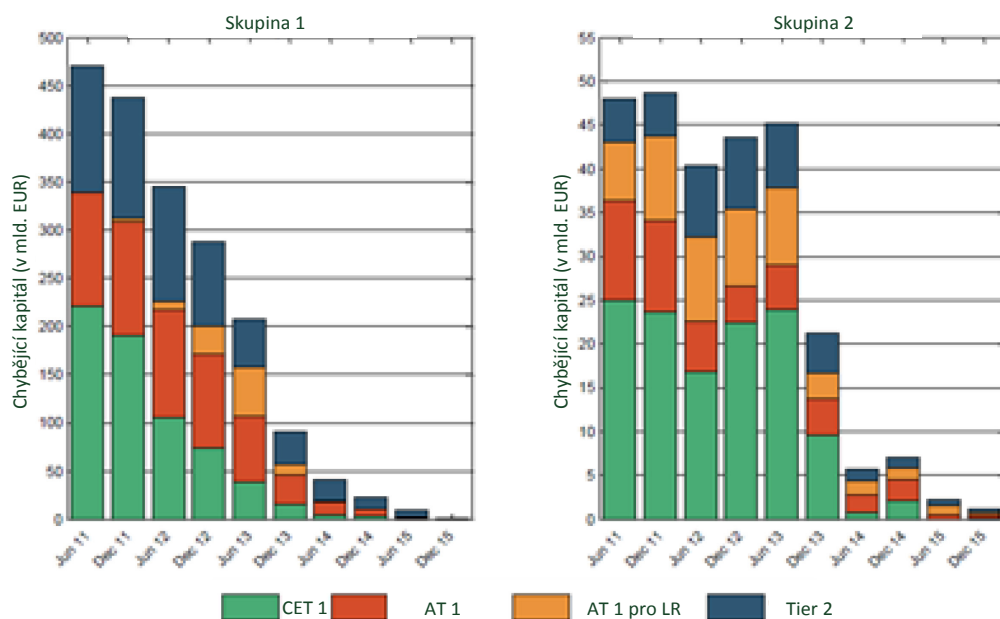
V prosinci 2015 splňovaly banky ze skupiny 1 zcela požadavek na CET 1 ve výši 7 % a celkový nedostatek kapitálu pro kapitálový poměr ve výši 10,5 % činil jen 1,2 mld. EUR. Bankám ze skupiny 2 chyběl kapitál Tier 1 pro splnění kapitálového poměru ve výši 3,4 mld. EUR a celkový kapitál ve výši 4,1 mld. EUR pro splnění kapitálového poměru ve výši 10,5 %.¹⁴⁸

¹⁴⁵ EBA. *CRD IV – CRR/ Basel III monitoring exercise – results based on data as of 31 december 2015* [online]. 2016 - 9 [cit. 2016-12-29], dostupný z WWW: <<http://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/quantitative-impact-study/basel-iii-monitoring-exercise>>.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ EBA. *Results of the Basel III monitoring exercise as of 30 June 2011* [online]. 2012 [cit. 2017-01-12], dostupný z WWW: <<http://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/quantitative-impact-study/basel-iii-monitoring-exercise>> str. 12.

¹⁴⁸ EBA. *CRD IV – CRR/ Basel III monitoring exercise – results based on data as of 31 december 2015* [online]. 2016 - 9 [cit. 2016-12-29], dostupný z WWW: <<http://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/quantitative-impact-study/basel-iii-monitoring-exercise>>.

Graf 8: Vývoj nedostatečné výše kapitálu podle kategorie kapitálu

Zdroj: EBA (vlastní zpracování)¹⁴⁹

I když během sledovaného období je patrné výrazné snížení schodku u všech typů kapitálu (a zejména nejkvalitnějšího kapitálu CET 1, kterým by mohl být pokryt požadavek i na všechny ostatní kategorie), je nutné uvažovat i požadavek na kapitál vyplývající z příře 2 (stanovený na základě ICAAP).

Český bankovní sektor je relativně dobře kapitálově vybaven. Celkový kapitálový poměr narůstal z hodnoty 12,32 % v prosinci 2008 na hodnotu 18,4 % v prosinci 2015. Celkový kapitálový poměr je téměř roven poměru CET 1, který měl v prosinci 2015 hodnotu 17,4 %. Na růstu kapitálového poměru se podílel zejména rostoucí kapitál CET 1, a to vzrůstající hodnotou zadrženého zisku předešlých období.

V souvislosti s kapitálovou strukturou bank v EU je třeba upozornit i na nové požadavky vyplývající ze změny k přístupu k případnému řešení selhání bank. Tento nový přístup spočívá na zásadě, že ztráty v případě úpadku banky mají nést především její vlastníci (akcionáři), a nikoliv státní rozpočty, resp. daňoví poplatníci. Tento přístup rekapitalizace z vnitřních zdrojů (bail-in) tak nahrazuje přístup, který bylo možné sledovat během poslední finanční krize a kdy byly banky zachraňovány z veřejných rozpočtů (bail-out). Tato změna se

¹⁴⁹ EBA. *CRD IV – CRR/ Basel III monitoring exercise – results based on data as of 31 december 2015* [online]. 2016 - 9 [cit. 2016-12-29], dostupný z WWW: <<http://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/quantitative-impact-study/basel-iii-monitoring-exercise>>.str. 20

projevila přijetím směrnice BRRD¹⁵⁰. Směrnice BRRD byla do českého právního řádu implementována zákonem č. 374/2015 Sb., o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu. Směrnici BRRD je vyžadováno, aby banky držely dostatečnou výši kapitálových nástrojů a tzv. způsobilých závazků, které by bylo možné použít jednak k absorpci ztráty a jednak k rekapitalizaci banky, aby byly zachovány jejich tzv. kritické funkce. Způsobilým závazkem je pouze takový závazek, který není pojištěným vkladem, zajištěným závazkem, není závazkem vzniklým na základě fiduciárního vztahu s klientem nebo závazkem vzniklým z držení aktiv klienta, krátkodobým závazkem se splatností kratší než sedm dní vůči jiným institucím nebo některým dalším závazkem uvedeným v čl. 44 odst. 2 BRRD.

Rezoluční orgán stanoví pro každou banku minimální požadavek na kapitál a způsobilé závazky.¹⁵¹ Minimální požadavek na kapitál a způsobilé závazky se stanovuje jako procentní podíl kapitálu a způsobilých závazků k celkovým pasivům banky. Celkový požadavek se skládá z části odpovídající požadavku na absorpci ztrát a požadavku na rekapitalizaci banky.¹⁵² Způsobilý závazek může být započítán, jen pokud byl plně uhrazen, banka neposkytla zajištění závazku, nemá prioritní postavení v insolvenčním řízení (např. pojištěné vklady), nevyplyvá z derivátu a zbývající splatnost závazku je alespoň jeden rok. Orgán příslušný k řešení krize může rozhodnout, že požadavek na způsobilé závazky může být částečně splněn i závazkem, který sice nespĺňuje výše uvedené podmínky, ale obsahuje smluvní podmínku, že v případě použití nástroje bail-in bude závazek odepsán nebo konvertován před jinými způsobilými závazky, a zároveň představuje podřízenou pohledávku z pohledu insolvenčního řízení.

Regulační přístup, který by měl posílit schopnost bank překlenout ztráty, je dále rozvíjen v konceptu celkové kapacity absorbovat ztráty (*total loss-absorbing capacity*, TLAC) rozvedené v dokumentu Rady pro finanční stabilitu (Financial Stability Board) pro systémově

¹⁵⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/59/EU ze dne 15. května 2014, kterou se stanoví rámec pro ozdravné postupy a řešení krize úvěrových institucí a investičních podniků a kterou se mění směrnice Rady 82/891/EHS, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES, 2002/47/ES, 2004/25/ES, 2005/56/ES, 2007/36/ES, 2011/35/EU, 2012/30/EU a 2013/36/EU a nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1093/2010 a (EU) č. 648/2012.

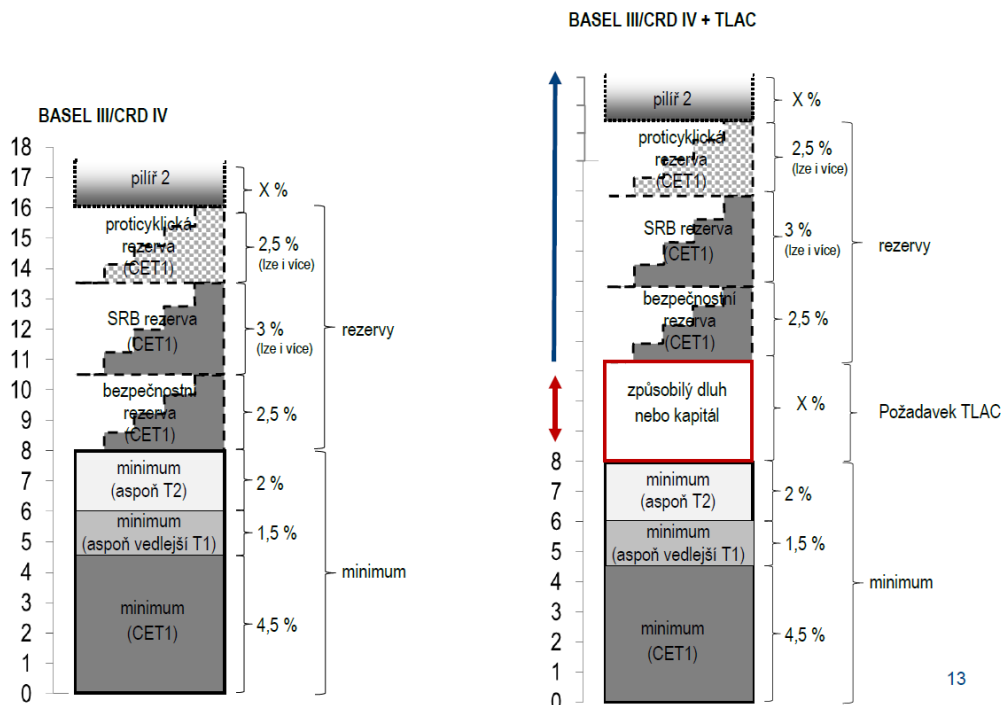
¹⁵¹ Ustanovení čl. 45 odst. 1 BRRD.

¹⁵² Při stanovení minimálního požadavku postupuje rezoluční orgán v souladu s regulační technickou normou (nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2016/1450 ze dne 23. května 2016, kterým se doplňuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/59/EU, pokud jde o regulační technické normy upřesňující kritéria týkající se metodiky pro stanovení minimálního požadavku na kapitál a způsobilé závazky).

významné instituce.¹⁵³ TLAC by měl být do evropské legislativy zaveden připravovanou změnou nařízení CRR.

Zatímco plnění kapitálových požadavků podle Basel III nepředstavuje pro bankovní sektor ČR výraznější omezení, plnění dodatečných požadavků na způsobilé závazky může být pro banky problematické. Český bankovní sektor je charakteristický tím, že závazky, které by mohly být považovány za způsobilé, činí jen malé procento celkových pasiv bank. V krajním případě by mohlo dojít ke zcela nezamýšlenému důsledku, že by banky musely emitovat způsobilé dluhy, a tím zvýšit svoji páku.

Srovnání požadavků kladených na banky podle Basel III a navýšení o požadavky o způsobilé závazky je zobrazeno na grafu č. 9.

Graf 9: Nárůst požadavků na kapitál a způsobilé závazky
Zdroj: Frait¹⁵⁴

7.2. Podmíněně konvertibilní dluhopisy

Sladění požadavků regulace na navýšení kapitálu banky s preferencí dluhového financování před financováním vlastním kapitálem, jak bylo blíže rozvedeno v kapitole 3

¹⁵³ FSB: Principles on Loss-absorbing and Recapitalisation Capacity of G-SIBs in Resolution.

¹⁵⁴ FRAIT, J. Kapitálová vybavenost českého finančního sektoru, Konference KPMG pro finanční sektor, Praha, listopad 2014, [online]. 2014 [cit. 2017-01-08]. Dostupné z WWW :<
https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/frait_20141107_kpmg.pdf>.

v části zabývající se optimální kapitálovou strukturou, bylo impulsem k rozvoji nových finančních instrumentů.

Jedním z těchto nových instrumentů jsou podmíněně konvertibilní dluhopisy (CoCo – *contingent convertible bonds*). CoCo dluhopisy mohou být nastaveny jako kapitálový nástroj AT 1, kapitálový nástroj Tier 2 nebo jako způsobilý závazek. CoCo dluhopisy představují závazek (cizí zdroj), a to až do okamžiku, kdy nastane spouštěcí událost spojená s finančními problémy banky. V tomto okamžiku jsou CoCo dluhopisy buď konvertovány na akcie, nebo odepsány. Podle zvoleného nastavení tak dokonce může nastat situace, kdy se obrátí postavení vlastníků a věřitelů, protože věřitelé nesou riziko dříve než akcionáři.

V EU byly od roku 2012 do poloviny roku 2016 emitovány CoCo dluhopisy ve výši 90 mld. USD a celosvětově mezi rokem 2009 a polovinou roku 2015 ve výši 447 bilionů USD.¹⁵⁵ Tyto cenné papíry se staly široce oblíbeným nástrojem jak mezi bankami, tak mezi investory. Jak se však ukázalo na počátku roku 2016, kdy se objevily spekulace, že německá Deutsche Bank nebude schopna zaplatit kuponové platby z emitovaných dluhopisů, nemusí se jednat o nástroj přispívající ke stabilizaci finančního trhu. V následujícím textu se zabývám charakteristickými rysy CoCo dluhopisů a jejich právní úpravou v českém právním řádě.

7.2.1. Základní charakteristika podmíněně konvertibilních dluhopisů

Podmíněně konvertibilní dluhopisy představují hybridní kapitálové nástroje, schopné v případě krize absorbovat ztráty. Představují tak určitou pojistku pro emitující subjekt, že v případě nastalé krizové situace bude schopen doplnit chybějící kapitál, který by v dané situaci nebyl buď schopen získat vůbec, nebo jen za znevýhodněných podmínek. V případě, že nastane rozhodná, předem určená událost, dojde ke konverzi emitovaných podmíněných konvertibilních dluhopisů na obchodní podíl nebo dojde k úplnému či částečnému odpisu jeho hodnoty, případně kombinaci obojího.

Od klasických vyměnitelných dluhopisů se odlišují tím, že zde není právo držitele dluhopisu na výměnu dluhopisu za podíl, které se vlastník dluhopisu rozhodne využít či nikoliv, ale ke konverzi dochází bez vůle vlastníka podmíněně vyměnitelného dluhopisu. Pokud rozhodná situace nenastane, pak nenastane ani konverze dluhopisu, čímž se odlišují od povinně vyměnitelných dluhopisů.

¹⁵⁵ DELIVORIAS, A. *Contingent convertible securities. Is a storm brewing?* European Parliamentary Research Service, May 2016 [online]. 2016 [cit. 2017-01-11]. Dostupné z WWW: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/582011/EPRS_BRI\(2016\)582011_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/582011/EPRS_BRI(2016)582011_EN.pdf)>.

CoCo dluhopisy zařazené do AT 1 jsou tzv. perpetuity. Je s nimi spjato právo na rozdělení výnosu, který nemá stanoveno datum splatnosti, a naopak případné zpětné odkoupení nebo splacení nástroje je vázáno na splnění dalších podmínek. Vyplacení výnosu z CoCo dluhopisu je plně závislé na rozhodnutí emitenta (pokud jsou splněny podmínky pro vyplacení výnosu v souladu s národní legislativou implementující čl. 141 a násl. CRD IV upravující nejvyšší rozdělitelnou částku). V případě nevyplacení výnosu nedochází ke kumulaci nevyplacených výnosů a ani se nejedná o porušení smluvních ujednání emitentem, ale dochází k odpisu daného výnosu.

Na straně emitenta bude zřejmě hlavní motivací k emisi CoCo nástroje splnit požadavky na výši regulačního kapitálu levněji než vydáním nových podílů. Na straně vlastníka CoCo dluhopisu pak získat vyšší výnos, který je většinou s těmito dluhopisy spojen.

Mezi hlavní charakteristické znaky CoCo dluhopisů patří spouštěcí událost a mechanismus absorpce ztráty.

i) Spouštěcí událost

Spouštěcí událost představuje situaci, kdy dochází buď ke konverzi CoCo dluhopisu na kmenový kapitál, nebo k jeho odpisu. Spouštěcí mechanismus může být závislý na jediné události (např. snížení regulačního kapitálu pod určitou úroveň), anebo může být stanoven v závislosti na naplnění více kritérií. Ve druhém případě bude postačovat splnění kteréhokoliv kritéria, aby ke konverzi došlo.

Avdjiev¹⁵⁶ rozlišuje spouštěcí události na mechanické a na závislé na rozhodnutí dohlížejícího orgánu. Svěření rozhodnutí o realizaci konverze CoCo dluhopisu do rukou dohlížejícího orgánu předpokládá, že tento orgán bude včas a dostatečně informován o skutečnostech, za kterých by mělo ke konverzi dojít. Otázkou je, jak širokou možnost diskrece by měl orgán dohledu mít svěřenu.

Jako mechanické jsou označovány události založené na účetní hodnotě kapitálu použité pro výpočet kapitálové přiměřenosti dle BASEL III, resp. dle CRR. Druhou formou nastavení mechanického spuštění konverze je využití tržních hodnot, např. tržní kapitalizace emitenta. Nevýhodou spouštěcích událostí založených na výpočtu regulačně stanovených kapitálových požadavků je riziko, že nemusí být konverze spuštěna včas. Rovněž přetrvává

¹⁵⁶ AVDJEV, S.; KARTASHEVA, A.; BOGDANOVA, B. *CoCos: a primer*. BIS Quarterly Review. BIS, September 2013[online]. 2013 [cit. 2017-01-14]. Dostupné z WWW: <http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1309f.pdf> str. 45.

různý přístup jednotlivých emitentů k výpočtu ukazatelů, které jsou užity. Přesto lze považovat tento přístup za vhodný a v současnosti je dle čl. 52 CRR podmínkou pro zařazení instrumentu do vedlejšího kapitálu AT 1 (byť může být v souladu s čl. 54 odst. 1 písm. b) CRR doplněn o jinou spouštěcí událost). V návaznosti na pravidla BASEL III, resp. CRR v poslední době v bankovním sektoru v podstatě nedochází k emisím CoCo dluhopisů s jinak definovanou spouštěcí událostí.

Spouštěcí mechanismus na základě tržních ukazatelů je stanoven například k hodnotě akcie obchodované na burze. Výhodou tohoto způsobu je okamžitý přenos informace, že rozhodná událost nastala. Nevýhodou tohoto přístupu je, že může docházet k volatilitě hodnoty podkladových titulů a ke spuštění konverzního mechanismu, aniž by emitent byl v takové finanční pozici, kdy by provedení konverze bylo potřebné. Dalším problémem je případná úmyslná manipulace s kurzem a uměle vyvolaná konverze ať už ze strany držitelů CoCo dluhopisů nebo stávajících akcionářů.

ii) Mechanismus absorpce ztráty

Způsob, jakým bude v případě, že nastane spouštěcí událost, absorbována ztráta, je druhým klíčovým prvkem konstrukce CoCo dluhopisů.

V zásadě jsou uváděny dva hlavní způsoby absorpce ztráty, a to konverze CoCo dluhopisu na kmenový kapitál, nebo odpis hodnoty dluhopisu. Odpis hodnoty dluhopisu může být buď úplný, nebo částečný. Z pohledu požadavku na efektivní řízení emitující společnosti se jeví jako vhodnější CoCo dluhopisy s konverzí do kmenového kapitálu. Je tomu tak proto, že v případě konverze do kmenového kapitálu dochází k „ředícímu“ efektu stávajících podílů, který zasahuje stávající vlastníky podílů. Z toho důvodu se předpokládá, že budou motivováni k tomu, aby nikdy ke spouštěcí události nedošlo. Naopak v případě odepisovatelného CoCo dluhopisu tato motivace schází a může motivovat společníky emitenta k rizikovějšímu chování. Dle nastavené hranice spouštěcí události se může změnit i pořadí, ve kterém subjekty nesou riziko ztráty. Zatímco za běžných okolností nesou společníci emitenta riziko ztráty jako první, v případě odepisovatelného CoCo dluhopisu tomu tak být nemusí a dochází k přesunu rizika na úkor vlastníků podmíněně konvertibilních dluhopisů.

Vždy musí být předem stanoven alespoň způsob určení konverzního poměru. Konverzní poměr může být stanoven na základě předem pevně stanovené ceny akcie nebo na základě tržní ceny akcie vázané k okamžiku konverze. První stanovený způsob má tu výhodu, že již v okamžiku emise je známa výše podmíněného navýšení kapitálu. Tento způsob pak

zvýhodňuje stávající společníky emitenta na úkor vlastníků dluhopisů, protože lze předpokládat, že pokud nastane spouštěcí událost, bude tržní hodnota podílu nižší, než jaká bude stanovena v době emise CoCo dluhopisu. Pokud je stanoven konverzní poměr na základě tržní hodnoty k okamžiku konverze, bude docházet ke konverzi zpravidla v době nízké hodnoty podílu, což bude mít za následek výrazný ředící efekt a naopak zvýhodnění vlastníků CoCo dluhopisů. Ve spojení s nastavením spouštěcí události na základě tržních ukazatelů by tento způsob stanovení konverzního poměru mohl představovat silnou motivaci k provádění spekulativních obchodů ze strany vlastníků CoCo dluhopisů.

7.2.2. Právní rámec podmíněně konvertibilních dluhopisů

Vznik podmíněně konvertibilních dluhopisů je spjat, jak je uvedeno výše, primárně s požadavky na regulatorní kapitál dle Basel III, resp. CRR. Pro naplnění tohoto účelu je proto klíčové, aby vydané CoCo dluhopisy splňovaly definované požadavky. Aby mohl emitent zařadit vydané CoCo dluhopisy mezi nástroje vedlejšího kapitálu AT 1, musí být splněny podmínky stanovené v čl. 52 CRR.

Podle současné české právní úpravy mohou být bez dalšího emitovány CoCo dluhopisy splňující podmínky pro zařazení do vedlejšího kapitálu AT 1 podle čl. 52 CRR založené na odpisu nástroje. Na emise těchto cenných papírů (event. zaknihovaných cenných papírů) je třeba nahlížet především jako na smluvní ujednání mezi emitentem a investory, které podléhá soukromoprávní úpravě emise jiných cenných papírů. Tyto cenné papíry jsou emitovány jako nepojmenované cenné papíry dle § 515 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. Takto vydaný cenný papír musí alespoň odkazem na emisní podmínky určit právo, které je s cenným papírem spojeno a údaj o emitentovi.

CoCo dluhopisy nelze zaměňovat s vyměnitelnými dluhopisy upravenými v § 33 zákona č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, v platném znění (dále jen ZoDl) a § 286 a násl. ZOK a právní úprava zde obsažená se na CoCo dluhopisy nepoužije. Definicí vyměnitelného dluhopisu je, že je do listiny vtěleno právo na výměnu za jiný dluhopis nebo akcie téhož emitenta. Ke konverzi dochází na základě volby oprávněné osoby. Naproti tomu ke konverzi u CoCo dluhopisů dochází, pokud nastane událost definovaná jako spouštěč v emisních podmínkách.

Zákonem č. 137/2014 Sb., kterým byl novelizován ZoDl, bylo do ZoDl vloženo nové ustanovení týkající se hybridních dluhopisů. Dle § 43 odst. 1 ZoDl platí, že cenný papír, který není vyměnitelným dluhopisem, s nímž je spojeno právo na splacení určité dlužné částky,

keré je byt' jen částečně závislé na tom, zda určitá okolnost nastane nebo nenastane, se nepovažuje za dluhopis. Hybridní dluhopis tak není dluhopisem podle ZoDI, zároveň je však dle § 43 odst. 2 ZoDI umožněn opt-in režim do ZoDI nebo jeho části. Hybridní dluhopis však nesmí obsahovat označení dluhopis.

Dále je třeba věnovat pozornost CoCo dluhopisům, jejichž absorpčním mechanismem je konverze do kmenového kapitálu. Tento přístup je CRR umožňován a vzhledem k předpokládanému pozitivnímu účinku na rozhodování a řízení emitenta stávajícími společníky by měl být i upřednostňován. Přesto mírná většina CoCo dluhopisů je emitována jako odepisovatelných. Jako jeden ze stěžejních důvodů je uváděna legislativní bariéra v podobě rigidní úpravy základního kapitálu v korporátním právu.

Úprava podmíněného zvýšení základního kapitálu, ke kterému dochází při emisi vyměnitelných nebo prioritních dluhopisů, je obsažena v § 505 až § 5010 ZOK. Tato úprava se vztahuje jen na akciové společnosti, nikoli na jiné právní formy obchodních korporací. S ohledem na jiný charakter vyměnitelných dluhopisů nelze tuto úpravu bez dalšího aplikovat na konverzi CoCo dluhopisů.

Pokud by měla být umožněna emise podmíněně konvertibilních dluhopisů, bylo by nutné de lege ferenda provést legislativní změny týkající se podmíněného zvýšení základního kapitálu a souvisejících institutů tak, aby právní úprava odpovídala charakteru CoCo dluhopisů. Při legislativní úpravě je nutné respektovat ve vztahu k úpravě akciové společnosti příslušná ustanovení směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2012/30/EU.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2012/30/EU ze dne 25. října 2012 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce Smlouvy o fungování Evropské unie při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření.

8. Závěr

Ve své práci jsem se zabýval otázkou kapitálové přiměřenosti bank, a to jak z pohledu ekonomické teorie, tak z hlediska právní regulace.

Banky jsou podnikatelské subjekty, pro které je charakteristické, že dosahují mnohem vyššího stupně zadluženosti, než jaká je obvyklá v jiných odvětvích. Tato skutečnost umožňuje bankám dosahovat vyšší rentability, ale zároveň je činí méně odolné vůči rizikům souvisejícím s výkonem jejich činností. Tento předpoklad se potvrdil během poslední finanční krize.

Na základě negativních zkušeností získaných v souvislosti s finanční krizí odstartovanou turbulencemi na nemovitostním trhu ve Spojených státech došlo k zásadní změně v regulaci upravující činnost bank obecně i kapitálovou vybavenost bank.

V první části diplomové práce jsem se zaměřil na teoretické aspekty týkající se bankovního kapitálu a optimální kapitálové struktury. Vyšel jsem přitom z tradiční teorie optimální kapitálové struktury formulované Millerem a Modiglianím, ze signální teorie a z teoretických závěrů formulovaných Myersem. Tyto obecné teorie jsem aplikoval na bankovní sektor a na jejich základě jsem poukázal na faktory, které zásadně ovlivňují kapitálovou strukturu bank. Mezi tyto faktory patří skutečnost, že v bankovním sektoru sice platí obecný předpoklad, že s rostoucím zadlužením roste hodnota podniku až do určitého kritického bodu, kdy v důsledku příliš vysokého rizika začínají prudce narůstat náklady na kapitál, ale v důsledku specifík bankovního sektoru je tento bod výrazně posunut. Příčinami jsou mimo jiné existence pojištění, existence doktríny „too big too fail“ a existence dalších externalit tvořících tzv. záchranou síť bank. Mezi další příčiny patří obtížné a často nesprávné ocenění rizik, kterým jsou banky vystaveny.

V následující části diplomové práce jsem se věnoval konceptu ukazatele kapitálové přiměřenosti a porovnání s pákovým poměrem. Ukazatel kapitálové přiměřenosti, jehož hlavní výhodou je, že jsou při jeho stanovení zohledněna rizika podstupovaná bankou, považuji za základní nástroj regulace bankovního kapitálu. Pákový poměr oproti tomu představuje doplněk, jehož hlavní předností je relativní jednoduchost výpočtu. Pákový poměr představuje určitou záchranou brzdu pro případ chybně stanovených rizikových vah ovlivňujících výpočet minimálního kapitálového poměru. Pákový poměr také brání nadměrnému růstu nízkorizikových expozic v bilanci bank.

V páté a šesté kapitole jsem se věnoval vývoji regulace kapitálu bank v dokumentech vydávaných Basilejským výborem pro bankovní dohled a jejich implementaci do právního řádu. I přes svoji právní nezávaznost se standard Basel I stal celosvětově uznávaným souborem pravidel upravujícím minimální požadavky na kapitálový poměr. Basel II představoval propracovanější soubor pravidel, přesto nezabránil nadcházejícímu selhání finančního trhu.

Přijetí Basel III a dalších souvisejících opatření představuje velmi výrazné zvýšení požadavků na výši i kvalitu kapitálové vybavenosti bank. Hlavním zdrojem pro krytí ztrát se stává kmenový kapitál skládající se z nejkvalitnějších složek kapitálu. Zvýšeny jsou i nároky na další složky kapitálu (AT 1 a Tier 2), které musí být způsobilé ke krytí ztrát. Dodatečný kapitálový požadavek představují kombinované kapitálové rezervy, kterými jsou bezpečnostní kapitálová rezerva, proticyklická kapitálová rezerva a rezerva pro krytí systémového rizika.

V sedmé části analyzuji dopad změny regulace na celkovou výši požadovaného kapitálu bank v EU a v ČR. Současně zde uvádím aktuální přístup bankovní regulace k otázce řešení schopnosti bank absorbovat ztráty, který klade na banky další nároky.

V závěru se věnuji novému druhu hybridních finančních nástrojů, které jsou reakcí finančního trhu na zvýšené regulační nároky. Těmito nástroji jsou podmíněně konvertibilní dluhopisy, které v sobě kombinují charakteristické znaky pro dluhové i kapitálové nástroje. Tyto nástroje představují pro banky za běžných okolností závazek a při jejich emisi nedochází ke zředění podílu jednotlivých společníků. Napomáhají tak splnit regulační požadavky, aniž by se banka odchýlila od předpokládané preference vysokého stupně zadlužení. V případě selhání banky jsou tyto nástroje konvertovány na kapitálové nástroje nebo odepsány. Pokud jsou odepsány, lze konstatovat, že investoři do těchto dluhopisů nesou vyšší riziko než samotní akcionáři. Z právního hlediska se jedná o cenné papíry nebo zaknihované cenné papíry, které však nejsou dluhopisem ve smyslu ZoDl. Nedostatečná je pak právní úprava v českém právním řádu, pokud by mělo dojít v případě, že nastane spouštěcí událost, ke konverzi nástroje. Český právní řád totiž takovou možnost nepřipouští.

Použitá literatura

Monografie

AMBROŽ, L. *Měření rizika ve financích*. 1. Vydání. Praha: Ekopress, 2011. 232 s. ISBN 978-80-86929-76-7

BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 519 s. ISBN 978-80-7400-440-7

CIPRA, T. *Riziko ve financích a pojišťovnictví: Basel III a Solvency II*. 1.vydání. Praha: Ekopress, 2015. 515 s. ISBN 978-80-87865-24-8

DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*, 3. vydání. Praha: Linde, 2005. 681 s. ISBN 80-7201-515-X

JÍLEK, J. *Finanční Rizika*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2000. 635 s. ISBN 80-7169-579-3

JÍLEK, J. *Finanční trhy a investování*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, 2009. 648 s. ISBN 978-80-247-1653-4

JÍLEK, J. *Finance v globální ekonomice I*. Praha: Grada Publishing, 2013. 664 s. ISBN: 978-80-247-3893-2

JÍLEK, J; SVOBODOVÁ, J. *Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS) 2013*. 3. vydání, Praha: Grada Publishing, 2013. 448 s. ISBN 978-80-247-4710-1

JUROŠKOVÁ, L. *Bankovní regulace a dohled*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2012. 174 s. ISBN 978-80-87284-26-1

KABELÍK, K. *Bankovní regulace: Trendy a dopady* [online]. 1. Praha: Česká bankovní asociace, 2015 [cit. 2016-11-10]. ISBN 978-80-260-7979-8. Dostupné z: <https://www.czech-ba.cz/sites/default/files/cba_banking_regulation_trends_and_impacts_karel_kabelik.pdf

KAŠPAROVSKÁ, V. *Řízení obchodních bank. Vybrané kapitoly*. Praha: C.H. Beck, 2006. 360 s. ISBN 80-7179-381-7

KISLINGEROVÁ, E. a kol. *Manažerské finance*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 714 s. ISBN 80-7179-802-9

MAŘÍKOVÁ, P. *Diskontní míra pro výnosové oceňování podniku*. Praha: Oeconomica, 2007. 242 s. ISBN 978-80-245-1242-6

MEJSTRŮK, M. a kol. *Bankovníctví v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Karolinum Press, 2014. 855 s. ISBN 978-80-246-2870-7

PAVLÁT, V. *Regulace a dohled nad finančními trhy*. 2. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. 228 s. ISBN 978-80-7408-036-4

POLOUČEK, S. *Bankovníctví*. 2. vydání. Praha, C.H. Beck, 2013. 480 s. ISBN 978 80 7400-491-9,

REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*. 3. vydání. Praha: Management Press, 2011. 560 s. ISBN 978-80-7261-230-7

RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. 472 s. ISBN 978-80-7357-329-4

STIGLITZ, W. *Economics*. 4. vydání. W.W. Norton Company, New York, 2006. ISBN 0-393-92622-2

VALACH, J. *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování*. 3. vydání. Praha: Ekopress, 2010. 513 s. ISBN 978-80-86929-71-2

Odborné články a jiné zdroje

AIYAR, S; CALOMIRIS, CW; WIELADEK, T. Bank Capital Regulation: Theory, Empirics, and Policy. *IMF Economic Review*. 63, 4, 955-983, Nov. 15, 2015. ISSN: 20414161.

AVDJEV, S.; KARTASHEVA, A.; BOGDANOVA, B. *CoCos: a primer*. BIS Quarterly Review. BIS, September 2013[online]. 2013 [cit. 2017-01-14]. Dostupné z WWW: <http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1309f.pdf>.

BAKER, M.; WURGLER J. Do Strict Capital Requirements Raise the Cost of Capital? Bank Regulation, Capital Structure, and the Low-Risk Anomaly. *American Economic Review*, 2015, vol. 105(5) s. 315-20. [online]. 2015 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z WWW: <http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/Wurgler_Paper_78db6340-ae41-4630-8e25-d990b547171b.pdf>.

DAŇHEL, J.; DUCHÁČKOVÁ, E. Současné dilema ekonomie: vyšší etika, nebo širší regulace. *Acta oeconomica pragensia*. 2012, č.1, s. 3 – 12 [online]. 2012 [cit 2016-11-03]. Dostupné z WWW:< <https://www.vse.cz/aop/354>>.

DUBSKÁ, D. *Dopady světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku České republiky* [online]. Praha: CZSO, 2010 [cit. 2016-11-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/dopady-svetove-financi-a-hospodarske-krize-na-ekonomiku-ceske-republiky-n-r-lar44vims>>.

CALOMIRIS, CH. W. *How to Regulate Bank Capital*. National Affairs, no. 10, Winter 2012., s. 41 - 57 [online]. 2012 [cit. 2016 0 07]. Dostupné z WWW:<<https://www0.gsb.columbia.edu/faculty/ccalomiris/papers/How%20To%20Regulate%20Bank%20Capital.pdf>>.

CANNATA, F.; QUAGLIARIELLO M. *The Role of Basel II in the Subprime Financial Crisis: Guilty or Not Guilty?* January 2009. CAREFIN Research Paper No. 3/09 [online]. 2009 [cit. 2016-11-30]. Dostupné na WWW: <<https://ssrn.com/abstract=1330417>>.

ČERVENKOVÁ, L. Význam Basel II a III pro evropskou bankovní regulaci a dohled. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [online]. 2012, č. 1, s. 73-81. [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <<https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6102>>.

DELIVORIAS, A. *Contingent convertible securities. Is a storm brewing?* European Parliamentary Research Service, May 2016 [online]. 2016 [cit. 2017-01-11]. Dostupné z WWW: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/582011/EPRS_BRI\(2016\)58201_1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/582011/EPRS_BRI(2016)58201_1_EN.pdf)>.

DEMSETZ, R.S.; SAIDENBERG M.R.; STRAHAN P.E. Banky, které mají co ztratit: jak hodnota licence ovlivňuje disciplínu. *Finance a úvěr*. Praha: UK Praha, Fakulta sociálních věd, 1997, 47(7), 416-432. ISSN 00151920.

ELIZALDE, A.; REPULLO, R. Economic and Regulatory Capital in Banking: What Is the Difference? *International Journal of Central Banking*. September 2007. s. 87-117 [online]. 2007 [cit. 2016 12 03]. Dostupné z WWW :<<http://www.ijcb.org/journal/ijcb07q3a3.htm>>.

FENDER, I., LEWRICK, U. *Calibrating the leverage ratio*, BIS Quarterly Review, prosinec 2015. [online]. Basel, 2015 [cit. 2016-12-17]. Dostupné z WWW: <http://www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt1512f.htm>.

FRAIT, J. *Kapitálová vybavenost českého finančního sektoru*, Konference KPMG pro finanční sektor, Praha, listopad 2014, [online]. 2014 [cit. 2017-01-08]. Dostupné z WWW :<https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/frait_20141107_kpmg.pdf>.

HOLMAN, R. *Finanční krize a historické paralely*. Newsletter centra pro ekonomiku a politiku [online]. Praha, 2008-11 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z WWW: <<http://cep.in.cz/docs/newsletter/NEWS2008-11.pdf>>.

LAUŠMANOVÁ, M. *Basel III - dopady regulace* [online]. 2010 [cit. 2017-01-08]. Dostupné z WWW:

<http://www.csas.cz/static_internet/cs/Komunikace/Tiskove_centrum/Prezentace_novinari/Priloh/101208_Basel_III_dopady_regulace.pdf>.

MANDEL, M.; TOMŠÍK, V. Regulace bankovního sektoru z pohledu ekonomické teorie. *Politická ekonomie*. 2011, č. 1, s. 58 – 81. [online]. 2011-01, [cit 2016-10-12], dostupné z WWW:

<<https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=polek&pdf=772.pdf>>.

MUSÍLEK, P. *Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90 letech*, výzkumná studie Grantové agentury České republiky, s. 64 [online]. Praha, 2004-12 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z WWW: <http://nb.vse.cz/kbp/text/grant_krize_1a.pdf>.

MUSÍLEK, P. Příčiny globální finanční krize a selhání regulace. *Český finanční a účetní časopis*. 2008, roč. 3, č. 4, s 6 - 20 [online]. Praha, 2008 [cit 2016-11-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=cufuc&pdf=285.pdf>>.

MYERS, S. C. Capital Structure. *Journal of Economic Perspectives*, 2001, vol 15 no. 2: s. 81-102 [online]. 2001 [cit. 2016-10-16]. Dostupné z WWW:

<<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.15.2.81>>.

NOVOTNÝ, J. *Srovnání kapitálového požadavku na kreditní riziko dle NBCA a srovnání s ekonomickým kapitálem dle CreditMetrics*. 3. mezinárodní konference Řízení a modelování finančních rizik, VŠB - TU Ostrava, Ekonomická fakulta, září 2006. ISBN 80-248-1159-6 s. 198-208 [online]. 2006 [cit. 2016-11-4]. Dostupné z WWW:

<<https://www.ekf.vsb.cz/export/sites/ekf/rmf/.content/galerie-dokumentu/2006/prispevky/Josef.Novotny.pdf>>.

PFEIFER, L.; HOLUB, L.; PIKHART, Z.; HODULA, M. *Role pákového poměru v kapitálové regulaci bankovního sektoru*. Zpráva o finanční stabilitě 2015/2016, Praha, Česká národní banka, 2016, s. 135 -146. ISBN 978-80-87225-64-6 [online]. 2016 [cit. 2016-11-12]. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2015-2016/index.html>.

REVENDA, Z. Teoretické aspekty pojištění vkladů. *Politická ekonomie*. 2013, č. 2, s. 149 – 170. [online]. 2013 [cit 2017-1-5]. Dostupné z WWW:

<<https://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=polek&pdf=892.pdf>>.

SCHMIDT, C. E.; AZARMI. T. F. The Impact of CoCo Bonds on Bank Value and Perceived Default Risk: Insights and Evidence from Their Pioneering Use in Europe. *Journal of Applied Business Research* 31(6) (2015), s. 2297-2306 [online]. 2015 [cit. 2016-11-17]. Dostupné z WWW:

<<http://cluteinstitute.com/ojs/index.php/JABR/article/download/9519/9611>>.

SŮVOVÁ, H. *Co jsou a co přinesou bankám kapitálové rezervy?* ČNB [online]. 2013 [cit. 2017-1-11]. Dostupné z WWW:

<https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2013/cl_13_131129_s_uvova_bankovnictvi.htm>.

Dokumenty mezinárodních a nadnárodních organizací

BCBS. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*. [online]. Basel : BIS, 1988 [cit. 2016-12-03]. Dostupné z: <<http://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf>>.

BCBS: *Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks* [online]. Basel : BIS, 1996 [cit. 2016-11-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs24.htm>>.

BCBS: *A new capital adequacy framework* [online]. Basel : BIS, 1999 [cit. 2016-11-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs50.htm>>.

BCBS. *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework* [online]. Comprehensive version. Basel : BIS, 2006 [cit. 2016-11-19]. Dostupné z WWW: < <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>>.

BCBS. *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. [online]. Basel : BIS, 2011 [cit. 2016-12-5]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>>.

BCBS. *Global systemically important banks: Assessment methodology and the additional loss absorbency requirement, Consultative Document* [online]. Basel : BIS, 2011 [cit. 2017-01-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bcbs201.pdf>>.

BCBS. *A brief history of the Basel Committee* [online]. Basel : BIS, 2015 [cit. 2016-11-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>>.

BCBS. *Revisions to the Standardised Approach for credit risk - second consultative document* [online]. Basel : BIS, 2015 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/publ/d347.htm>>.

BCBS. *Minimum capital requirements for market risk.* [online]. Basel: BIS, 2016 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/publ/d352.htm>>.

BCBS. *Basel III Monitoring Report* [online]. Basel: BIS, 2016 [cit. 2016-12-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.org/bcbs/publ/d354.htm>>.

EBA. *Results of the Basel III monitoring exercise as of 30 June 2011* [online]. 2012 [cit. 2017-01-12], dostupný z WWW: <<http://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/quantitative-impact-study/basel-iii-monitoring-exercise>>.

EBA. *CRD IV – CRR/ Basel III monitoring exercise – results based on data as of 31 december 2015* [online]. 2016 - 9 [cit. 2016-12-29], dostupný z WWW: <<http://www.eba.europa.eu/risk-analysis-and-data/quantitative-impact-study/basel-iii-monitoring-exercise>>.

EBA. *EBA report on the leverage ratio requirements under article 511 of CRR.* [online]. 2016 - 8 [cit. 2016-12-27], dostupný z WWW: <<https://www.eba.europa.eu/-/eba-recommends-introducing-the-leverage-ratio-in-the-eu>>.

ECB. *Structural Indicators for the EU Banking Sector.* [online] 2016-12 [cit 2017-01-10], dostupný z WWW: <<https://sdw.ecb.europa.eu/servlet/desis?node=1000002869>>.

The High Level Group of Financial Supervision in the EU (The de Larosière Group): *The Report*. Ec.europa.eu [online]. Brusel, 2009 [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf>

Dokumenty ČNB

ČNB. *Opatření obecné povahy ze dne 16. října 2014 č. j.: 2014/47553/CNB/560* [online] 2007-10 [cit. 2016-12-16]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/legislativa/obezretne_podnikani/index.html>.

ČNB. *Opatření obecné povahy ze dne 16. října 2014 č.j. 2014/47553/CNB/560* [online] 2007-10 [cit. 2016-12-16]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/legislativa/obezretne_podnikani/index.html>.

ČNB. *Zpráva o finanční stabilitě 2013/2014*, Praha, Česká národní banka, 2014, ISBN 978-80-87225-52-3 [online] 2014 [cit. 2016-11-28]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2013-2014/index.html>.

ČNB. *Zpráva o finanční stabilitě 2015/2016*, Praha, Česká národní banka, 2016, ISBN 978-80-87225-64-6 [online] 2016 [cit. 2017-10-01]. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2015-2016/index.html>.

Abstrakt:

Tato práce se zabývá tématem kapitálové přiměřenosti bank. Nedostatečná kapitálová vybavenost bankovního sektoru bývá označována za jednu z příčin poslední finanční krize. Toto téma je proto v současné době velmi aktuální a je mu v rámci bankovní regulace věnována vysoká pozornost.

V diplomové práci se zabývám právními i ekonomickými aspekty této problematiky.

Pro bankovní sektor je charakteristické, že banky operují s mnohonásobně vyšším pákovým efektem, než je tomu v jiných odvětvích. Ve třetí kapitole se proto zabývám důvody, které tento jev způsobují. Na výši zadluženosti banky nahlížím z pohledu teorie optimální kapitálové struktury a zabývám se rovněž vztahem mezi ekonomickým a regulatorním kapitálem.

Ve čtvrté kapitole se zabývám konceptem ukazatele kapitálové přiměřenosti a jeho srovnání s pákovým ukazatelem. Následující kapitola je zaměřena na vývoj regulace minimální kapitálové přiměřenosti ve standardech vypracovaných Basilejským výborem pro bankovníctví označovaných jako Basel I a Basel II.

Předposlední kapitola je zaměřena na nejnovější regulatorní pravidla Basel III upravující kapitálovou přiměřenost bank a jejich implementaci do právního řádu.

V závěrečné kapitole analyzuji dopady Basel III na kapitálovou strukturu bank v Evropské unii a České republice. Samostatná část kapitoly je věnována podmíněně konvertibilním dluhopisům, které jsou emitovány v důsledku vyšších kapitálových požadavků.

Abstract:

This work concentrates on the issue of capital adequacy of banks. Inadequate capital base of the banking sector is often referred to as one of the causes of the latest financial crisis. Such topic is currently very actual. Even banking regulators pay high attention to this topic.

In my thesis I focus on legal and economic aspects of this topic.

It is typical for the banking sector that banks operate with much more leverage effect than enterprises belonging to other sectors. Therefore, I focus on the root cause of this phenomenon in the third chapter. I assess the bank indebtedness using the theory of optimal capital structure and I also address the relations between economic and regulatory capital.

In the fourth chapter I focus on the concept of capital adequacy and its comparison with leverage indicator. The next chapter concentrates on the development of regulatory minimum capital adequacy standards developed by the Basel Committee on Banking Supervision, known as Basel I and Basel II.

The last but one chapter focuses on the latest regulatory rules Basel III governing the capital adequacy of banks and their legal implementation.

Final chapter analyzes the impact of Basel III rules on the capital structure of banks in the European Union and the Czech Republic. A separate part of the chapter is devoted to contingent convertible bonds, which are issued as a result of higher capital requirements.

Klíčová slova

Kapitálová přiměřenost

Banka

Basel III

CRD IV

Keywords

Capital adequacy

Bank

Basel III

CRD IV